

פ' דברים

יבמות דף קטז

תוכן עינים

- א. בענין דין ר' המנונא דגרשתני נאמנת.
- ב. בענין אי בקטטה אינה נאמנת כלל.
- ג. בענין מתי מקרי קטטה שאינה נאמנת.
- ד. בענין אי נפשט הבעיא דע"א בקטטה.

דף קטז.

וליהמנה מדרב המנונא, דאמר רב המנונא אשה

שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, באומרת גירשתני בפני פלוני ופלוני ושאלנא ואמרו להד"ם.

א] בענין אשה שאמרה לבעלה גרשתני האם זה מתירה לגמרי לשוק לר' המנונא או לא.

- א. הגמ' הביא אופן של קטטת אשה עם בעלה, כגון שאמרה לבעלה 'גרשתני' דמזה חזינן דרצונה להוציא עצמה מבעלה ואין לך קטטה גדולה מזו, והק' בגמ' הרי בכה"ג בלא"ה היא מותרת לשוק דנאמנת כדרי המנונא שאמר דאשה נאמנת לומר גרשתני חזקה שאין האשה מעיזה בפני בעלה [והרי זה כאן שהדי שאמרה אמת].
- ב. פלגותא בדין רב המנונא: והעירו מזה לגבי פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בינא דר' המנונא, דעיין ברמב"ם שכתב (הל' אישות פט"ז הכ"ז) דאשה שאמרה לבעלה גרשתני הרי נאמנת ומשמע דמותרת לשוק, וכן נקטו רוב ראשונים, אולם הראב"ד השיג עליו דאיך תהא נאמנת להתיר עצמה לגמרי א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, אלא בודאי אינה נאמנת להנשא לכתחילה אלא שתופסין בה קידושי אחר, ושמה דאם נשאת לא תצא.
- ג. והראשונים כאן העירו דמפורש בסוגיין כהרמב"ם, דהקשו למ"ל מת בעלי בקטטה תיפוק ליה מדר' המנונא, הא להראב"ד גם לר' המנונא אכתי צריכין מת בעלי כדי להתירה לגמרי לשוק, ונאמרו בזה ב' דרכים, הריטב"א ובית הלוי.
- ד. תירוץ הריטב"א. הריטב"א תי' דאין הגמ' מקשה דתהא מותרת לשוק כדרי המנונא, אלא דבמתני' משמע דבקטטה אינה נאמנת כלל ואם יבא איש ויקדשה לא יחולו קידושי כלל אפילו לחומרא, ועי' הקשו דתיפוק ליה מדר' המנונא דכבר הוי ספק משום עצם הגרשתני, ותירצו דהכחישה עדים להא דגרשתני ושפיר צריכה למת בעלי.
- ה. תירוץ הבית הלוי. הבית הלוי (ה"ג סי' י"א אות ב') כתב ליישב דהנה בגמ' מבואר (דף פח.) דהטעם שאין ע"א נאמן מדאורייתא באשה הוא דהחזקה איסורא דאשת איש והוי דשבי"ע, דליכא ע"א נאמן באיסורין, ולכן צריכין לטעמא דדייקא ומינסבא ע"י החומר שבסופה, אבל היכא דליכא איתחזיק איסורא יהא ע"א נאמן.
- ו. ועפ"ז כתב לחדש דהא דאין האשה נאמנת במלחמה וקטטה הוא רק כשהיא בחזקת אשת איש דאורייתא, אבל אם יצאת מחזקת אשת איש שוב ע"א נאמן מן הדין. וא"כ באמרה לבעלה גרשתני הרי גם להראב"ד כבר יצאת מחזקת אשת איש דאורייתא, ולכן אע"ג דאינו מספיק להתירה בפועל, מ"מ כבר אהני דשוב תהא נאמנת לומר מת בעלי.

ב] בענין חידושו של הריטב"א דבקטטה אינה נאמנת כלל שמת בעלה, ואין קידושין תופסין בה אף לחומרא.

- א. הנה למדנו חידוש בדברי הריטב"א דע"י קטטה אינה נאמנת כלל בודאי, ואפילו בא אחר וקידשה אין הקידושין חל, והעיר הרב המגיה (ציון 197) דאין זה פשוט כלל והוא תלוי עד כמה חוששין לבדדמי ומצינו דנחלקו בזה:
- ב. דבפתחי תשובה (י"ז, קלי"ח) הביא מהרמב"ם דפסק בכל הספיקות דסוגיין לגבי בדדמי דלא תנשא ואם ניסת לא תצא, וביאר הכס"מ דהוי חשש מדרבנן ולכן לא תצא, אולם בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' נ"ח) נקט דחשש בדדמי הוא מדאורייתא, והעיר עליו הפתחי תשובה מהרמב"ם הנ"ל דמשמע דאינו אלא מדרבנן ע"ש.
- ג. וא"כ להרמב"ם דמה"ת היא נאמנת וחשש בדדמי הוא מדרבנן פשיטא דקידושין אחר תופסין מה"ת דלא כהריטב"א, ואפילו להחת"ס דבדדמי הוי חשש דאורייתא היינו 'מספק' דלמא אמרה בדדמי, אבל דנימא בודאי דלא מת מהכ"ת.
- ד. ובאמת צ"ב כונת הריטב"א, איך נימא דודאי אמרה בדדמי עד כדי כך דנימא דאין קידושין תופסין בה בודאי.
- ה. ותי' באופן נפלא דהריטב"א לשיטתיה בפרק האשה רבה, דנקט דע"א בעדות אשה [וכן האשה עצמה] הוא מה"ת דאין סהדי דאומרים אמת, וביאר 'דמסרו הכתוב לחכמים'. וביאר החזו"א דמתחילה נתנה תורה על דעת חכמים להכריע מה נקרא ידיעה ועד להתיר אשת איש וחכמים יקבעו בזה חוקים לכל ישראל, וכל שלא קבעוהו ב"ד לא מקרי עדות. ולפי"ז שפיר לא מהני כלל אלא כשחכמים קבעו נאמנות לזה, אבל בקטטה ומלחמה דלא קבעו נאמנות אז אינו כלום מדאורייתא כיון דדשבי"ע הוא, ושפיר כתב כאן דאין חוששין לקידושין בפשטה ידה וקבילה מקידושין מאחר ודו"ק.
- ז. ועיין באג"מ (אה"ע ח"א סי' נ"א) שכתב כע"ז לגבי חמש נשים השונאות זה את זה (להלן דף קיז.) דאע"ג דהוי חשש בעלמא, מ"מ כיון דחז"ל הם שהאמינו לע"א, והם אמרו דאלו הנשים אינן נאמנות שוב אין להם תורת עדות כלל וכו' ע"ש.

ג] בענין מתי מקרי קטטה שאין האשה נאמנת.

- א. מבואר בתיי הגמ' דכוונת 'קטטה' דמתני' דאין האשה נאמנת על מיתת בעלה היינו כשאמרה גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאלנו להעדים ואמרו להד"ם. ויש מחלוקת גדולה בהראשונים והפוסקים מהו הקובע לקטטה למסקנא עפ"י סוגיין.
- ב. דהנה בציוור של הגמ' יש תרתי לגריעותא, א' עצם הקטטה בינה לבעלה דמזה שרצונה לצאת ממנו מוכיח דהוי מצב של קטטה, ב' ועוד הרי הוחזקה שקרנית לזה, דהעידה שבעלה נתן לה גט ובאו עדים ואמרו להד"ם, וא"כ יש בזה עצמו עוד טעם שלא להאמינה ונחלקו הראשונים האם סגי בקטטה שלא להאמינה, או רק בצירוף שהוחזקה שקרנית ג"כ.
- ג. הרמב"ם בהל' גירושין (פ"ג ה"א) כתב וז"ל האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני וכו' אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה, עכ"ל. ודייק הבית מאיר (סי' י"ז סעיף מ"ח) ורעק"א (שו"ת סי' ק"ל) דמשמע דדוקא משום דהוחזקה שקרנית דע"י העדים ידעינן דאשה זו ודאי אמרה שקר, ואין להאמינה במת בעלי.
- ד. וכתבו דזהו מקור לחידושו של הבית שמואל (סי' י"ז ס"ק ק"מ) שכתב דאם אמרה לבעלה גרשתני באופן שלא הוכחשה אבל אינה נאמנת מאיזה סיבה [כגון בזממה"ז דנעשו חצופות וכתב הרמ"א דאין נאמנות] א"כ תהא נאמנת לומר מת בעלי כיון דלא הוחזקה לשקרנית שהרי לא באו עדים להעיד שלא קיבלה גט. ומוכח דאע"ג דהוי קטטה גמורה בזה שאמרה גרשתני, מ"מ כיון דלא נתבררה שאמרה שקר שפיר נאמנת על מת בעלי.
- ה. אולם העירו דמהשלט"ג והרמ"א מוכח דלא כזה, דהרמ"א (סעיף מ"ח) הביא מהשלט"ג דהיכי דבעלה המיר דתו והניחה עגונה אז דינו כקטטה דאינה נאמנת לומר מת בעלי. וכתבו הבית מאיר ורעק"א דהא בכה"ג אע"ג דיש קטטה בינה לבעלה, אבל לא הוחזקה שקרנית כלל, ולא אמרה שום דבר של שקר, ולמה אינה נאמנת, וכן הקשה בחלק"מ.
- ו. וכתבו הבית מאיר ורע"א דמוכח משלט"ג והרמ"א דלא כהרמב"ם וא"צ הוחזקה שקרנית, ונמצא דפליגי הראשונים אם צריכה הוחזקה שקרנית, ודברי הבית שמואל הם דלא כהרמ"א, ועיין בשו"ת הר צבי (סי' נ"ג) שנשאל באופן שאמרה מת בעלי ובעלה המיר ונשא נכרית, ודן אי הוי קטטה וכתב דאין ברור שיהא נחשב קטטה דהא יש פוסקים ד ס"ל דצריך דוקא דהוחזקה לשקרנית [וכמבואר בחלקת מחוקק וכו'], והתיר [כנראה בצירוף עוד דברים ע"ש].
- ז. אמנם הבית מאיר הקשה על הרמב"ם והב"ש דהגמ' לא משמע כן, דפירש ציור דקטטה כשאמרה לבעלה גרשתני, והגמ' הקשה מדר' המנונא ותי' דמיירי שאמרה בפני פלוני ופלוני ובאו והכחישוה, ומשמע דאילו ליתא לדר' המנונא ואינה נאמנת א"ש גם בלי עדים כלל ואע"ג דלא הוחזקה שקרנית, ע"ש מש"כ בזה, וברע"א מה שתי' בארוכה.

דף קטז: איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו, מ"ט דע"א מהימן משום דמילתא דעבידא לגלויי לא משקר ה"נ לא משקר, או דלמא וכו'.

ד] בענין אי נפשט הבעיא בטעמא דע"א אי משום עבידא לגלויי לא משקר, או משום דייקא ומינסבא.

- א. מבואר בסוגיין דנסתפקו אי ע"א נאמן בקטטה, ותלוי אי טעמא דע"א משום מילתא דעבידא לגלויי לא משקר וה"נ לא משקר, או משום דייקא ומינסבא והכא לא דייקא, ועלתה כאן בתיקו.
- ב. אמנם כתבו הרשב"א והריטב"א דמאחר שספק זה הוא כספק הגמ' (דף קטז). בע"א במלחמה, הרי שכשם שהתם נפשטה האיבעיא כמש"כ הרי"ף והפוסקים שנאמן, ונמצא דנפשט דטעמא משום עבידא לגלויי א"כ נפשט ע"א בקטטה דנאמן.
- ג. אמנם ברי"ף וברמב"ם (הל' גירושין פ"ג ה"א) אע"ג דבמלחמה כתבו דנפשט דנאמן, מ"מ בקטטה כתבו דהוי בעיא דלא איפשטא ולא תנשא ואם נשאת לא תצא, ותמהו הראשונים מ"ש בעיא זו מהא דע"א במלחמה ולמה התם נפשט דנאמנת משום טעמא דעבידא לגלויי והכא נשאר בספק.
- ד. עוד קשה דהרמב"ם כתב שהטעם שאין הע"א נאמן בקטטה הוא משום שחיישינן שמא שכרה אותו האשה להעיד שמת בעלה, והקשו הראשונים מנין לקח הרמב"ם טעם זה שלא נזכר בגמ' ומ"ט הוצרך לטעם זה.
- ה. ובשו"ת הרא"ם (הובא בכס"מ שם) ביאר בטעם הרמב"ם דב' השאלות מתורצות חדא בחברתה, והיינו שמאחר שפסק הרמב"ם בע"א במלחמה דנפשטה הבעיא דטעמא משום עבידא לגלויי, אז ע"כ שספק הגמ' בע"א בקטטה את"ל דטעמא משום עבידא לגלויי אכתי יש ספק מטעם אחר ולכן כתב הרמב"ם שהטעם הוא שמא שכרה את העד ולכן אין העד נאמן ובזה כתב הרמב"ם דהוי ספק ואזלי' לחומרא. [ועיין בהרמב"ן במלחמות שג"כ ביאר שיטת הרי"ף בדרך הני"ל] ורק קשה מהגמ' דמפורש דכוונת הספק הוא משום עבידא לגלויי ודייקא ומינסבא, אולם י"א דלא גרסו כן בגמ'.

בענין דר' המנונא, [ואי חשש בדדמי הוא מה"ת]

קטטה בינו לבינה וכו': היכי דמי קטטה בינו לבינה, אמר רב יהודה אמר שמואל באומרת לבעלה גרשני, כולהו נמי אמרו הכי אלא באומרת לבעלה גירשתי, וליהמנה מדרב המנונא דאמר רב המנונא אשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, באומרת גירשתי בפני פלוני ופלוני ושאינא ואמרו לא היו דברים מעולם.

הגמ' הביא אופן של קטטת אשה עם בעלה, כגון שאמרה לבעלה 'גרשתי' דמזה חזינן דרצונה להוציא עצמה מבעלה ואין לך קטטה גדולה מזו, והק' בגמ' הרי בכה"ג א"צ שתאמר מת בעלי דבלא"ה היא מותרת לשוק דנאמנת כדר' המנונא שאמר דאשה נאמנת לומר גרשתי חזקה שאין האשה מעיזה בפני בעלה [והרי זה כאנן סהדי שאמרה אמת].

ומסוגיא זו העירו הראשונים דיש להוכיח מהו עיקר דינו דר' המנונא, דכבר נחלקו הראשונים האם לר' המנונא האשה מותרת לשוק כשאמרה גרשתי או דרק לחומרא חוששין לדבריה, והקשו הרשב"א והריטב"א דהגמ' הקשה למ"ל עדותה על מת בעלי בקטטה תיפוק ליה מדר' המנונא, הא להראב"ד גם לר' המנונא אכתי צריכין מת בעלי כדי להתירה לגמרי לשוק, ונאמרו בזה ב' דרכים, הריטב"א ובית הלוי.

הריטב"א תי' דאין הגמ' מקשה דתהא מותרת לשוק כדר' המנונא, אלא דבמתני' משמע דבקטטה אינה נאמנת כלל ואם איש אחר יקדשנה לא יחולו קידושיו אפילו לחומרא, וע"ז הקשו דתיפוק ליה מדר' המנונא דכבר הוי ספק משום עצם הגרשתי, ותי' דהכחישוה עדים להא דגרשתי ושפיר צריכה למת בעלי. והמגיה העיר על הריטב"א דיוצא מדבריו חידוש גדול דחשש של קטטה פועל שאינה נאמנת כלל וכלל אפילו לחומרא ע"ש שהאריך בזה.

והבית הלוי (ח"ג סי' י' אות ב') תי' דמה דהוצרכו לתקנת חכמים להאמין ע"א בעדות אשה הוא משום דהאשה נמצאת במצב של 'חזקת אשת איש' אבל היכי דיצאת מחזקת אשת איש שפיר יהא ע"א נאמן מעיקר הדין, וא"כ קושית הגמ' הוא באופן נפלא ולהימנה מדר' המנונא היינו לכה"פ להוציאה מחזקת אשת איש דאורייתא, ושוב תהא מת בעלי נאמן מן הדין וגם בקטטה.

א. רמב"ם הלי אישות פטי"ז הכ"ו

הרמב"ם כתב דאשה שאמרה לבעלה גרשתני הרי נאמנת ומשמע דמותרת לשוק, וכן נקטו רוב ראשונים.

אולם הראב"ד השיג עליו דאיך תהא נאמנת להתיר עצמה לגמרי א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, אלא בודאי אינה נאמנת להנשא לכתחילה אלא שתופסין בה קידושי אחר, ושמא דאם נשאת לא תצא.

ב. חידושי הרשב"א.

הקשה דמפורש בסוגיין כהרמב"ם, דהקשו למ"ל מת בעלי בקטטה תיפוק ליה מדרי' המנונא, הא להראב"ד גם לר' המנונא אכתי צריכין מת בעלי כדי להתירה לגמרי לשוק.

ג. חידושי הריטב"א.

הריטב"א תי' דאין הגמ' מקשה דתהא מותרת לשוק כדרי' המנונא, אלא דבמתני' משמע דבקטטה אינה נאמנת כלל ואם יבא איש ויקדשה לא יחולו קידושי כלל אפילו לחומרא, וע"ז הקשו דתיפוק ליה מדרי' המנונא דכבר הוי ספק משום עצם הגרשתני, ותירצו דהכחישוה עדים להא דגרשתני ושפיר צריכה למת בעלי.

ד. שו"ת בית הלוי ח"ג סי' י' אות ב'.

כתב ליישב דהנה בגמ' מבואר (דף פח.). דהטעם שאין ע"א נאמן מדאורייתא באשה הוא דהוחזקה איסורא דאשת איש והוי דשביע, דליכא ע"א נאמן באיסורין, ולכן צריכין לטעמא דדייקא ומינסבא ע"י החומר שבסופה, אבל היכא דליכא איתחזיק איסורא יהא ע"א נאמן.

ועפ"יז כתב לחדש דהא דאין האשה נאמנת במלחמה וקטטה הוא רק כשהיא בחזקת אשת איש דאורייתא, אבל אם יצאת מחזקת אשת איש שוב ע"א נאמן מן הדין. וא"כ באמרה לבעלה גרשתני הרי גם להראב"ד כבר יצאת מחזקת אשת איש דאורייתא, ולכן אע"ג דאינו מספיק להתירה בפועל, מ"מ כבר אהני דשוב תהא נאמנת לומר מת בעלי.

ח"ב

בענין חידושו של הריטב"א דבקטטה ומלחמה אינה נאמנת כלל אפילו לחומרא

ה. פתחי תשובה סי' י"ז, ס"ק קל"ח.

הביא משו"ת חת"ס (אה"ע סי' נ"ח) דחשש בדדמי הוא מדאורייתא, והעיר עליו הפתחי תשובה דמהרמב"ם דפסק בספיקות האלו דלא תנשא ואם ניסת לא תצא, מוכח דמה"ת אין חוששין כלל לבדדמי ורק מדרבנן חששו לזה ואמרו דלא תצא.

ו. הרב המגיה ציון 197.

העיר על הריטב"א דמה שכתב דמשמע במתני' דאינה נאמנת ואין קידושין תופסין בה אינו פשוט כלל והוא תלוי עד כמה חוששין לבדדמי ומצינו דנחלקו בזה כמש"נ לעיל מהחת"ס והפתחי תשובה, וא"כ להרמב"ם והכס"מ מאחר דמה"ת היא נאמנת ורק מדרבנן אינה נאמנת פשיטא דאם בא אחר וקידשה דהיא מספק מקודשת לשני. אלא אפילו להחת"ס דהוי חשש דאורייתא היינו רק 'מספק' אבל דנימא בתורת ודאי דאין דבריה כלום מהכ"ת.

ולפ"יז באמת צ"ב כונת הריטב"א, איך נימא דודאי אמרה בדדמי עד כדי כך דנימא דאין קידושין תופסין בה בודאי.

ותי' באופן נפלא דהריטב"א לשיטתיה בפרק האשה רבה, דנקט דע"א בעדות אשה [וכן האשה עצמה] הוא מה"ת וביאר 'דמסרו הכתוב לחכמים' וביאר החזו"א דמדתחילה נתנה תורה על דעת חכמים להכריע מה נקרא ידיעה ועד להתיר אשת איש וחכמים יקבעו בזה חוקים לכל ישראל, וכל שלא קבעוהו ב"ד לא מקרי עדות.

ולפ"יז שפיר לא מהני כלל אלא כשחכמים קבעו נאמנות לזה, אבל בקטטה ומלחמה דלא קבעו נאמנות אז אינו כלום מדאורייתא כיון דדשביע הוא, ושפיר כתב כאן דאין חוששין לקידושין בפשיטה ידה וקבילה מקידושין מאחר ודו"ק.

דרכ הונח אלא היה כחב ידו של אשה ושל רבי ושל אחי בלבד אבל הרבה מן המפרשים ז"ל ראינו שפירשוהו אפילו אהא דלאמה דהיינומא: וכל הדברים וכו'. כוונת רבינו שנמקום שאין כותבין כתובה אינה גובה אלא בראיה כפי מה שנמצא ויודאי אף במקום שכותבין אם נאצדה כתובה והכל מודה שלא פרעה ושגשאה אלמנה והיא טוענת שגשאה בחולה יש דין ביניהם כמו שכתבתי למעלה:

בן האשה שאמרה לבעלה וכו'. מירמל בהרבה מקומות ועיקרה פרק אחרון דנדרים (דף כ"ח). האשה שאמרה לבעלה גירשתי ונאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והרבה סברות נאמרו בזה יש מי שאומר שאינה נאמנת לנישואין לכתוביה ואין ז"ל ליתול כתובה חוה דעמ הר"א ז"ל בהשגות. וכמה שדברי רבינו במוט טולאות הם. וכבר הקריבו עליהם קרבן הרבה מפרשים ז"ל והוכיחו בראיות שהיא נאמנת אף לנישואין עיקר. ולענין גביות הכתובה ג"כ הכריע הרמב"ן ז"ל כדברי רבינו והביא ראיה לזה בפרק האשה שנאמרלמה והטעם מפני מדרש כתובה לכשינשואי לאחר מטלי מה שמכוב לית אכל במוספת לא לפי שאין מדרש כתובה במוספת אלא דרבינו ז"ל וכדעת רבינו ופירושה ואין ז"ל נכסי לאן ברזל. ומ"מ ראינו מי שקובע דרוקא כשאינה מובעת כתובה אלא שהיא צאה לנישואין אכל אם תבעה כתובה אינה נאמנת דומיא דאמרה מה בעלי שנשאר בסוף הפרק יש לחוש לכבודו או לע"פ שיש חולקין: **בן אמר** לה וכו'. זה יאל לרבינו ממ"ש בפרק הכותב (דף פ"ט). הבי"ע בשאין שם עידי גירושין מתוך שיכול לומר לא גירשתי נאמן לומר גירשתי ונתתי לה כתובה. ומפרש רבינו שהוא לענין מוספת לפי שבעיקר כתובה אין שם מינו וכפי מה שנבאר בדעת רבינו:

בן האשה שאמרה לבעלה גירשתי וכו'. נאמנת וכו'. והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה וכו'. כתב על זה הטור ולא נירא ששם הוא נאמן למה יתן עיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל שהרי כתובה בידה וכן השיג עליו הרמב"ד ע"כ. וז"ל שהטעם שהוא חייב ליתן העיקר מפני מדרש כתובה לכשינשואי לאחר מטלי ממ"ש לית אכל במוספת אין מדרש וכו"כ ה"ה בסוף פרק זה בשם הרמב"ן וכו"כ הר"ן בסוף נדרים: האשה

השגת הראב"ד
האשה שאמרה לבעלה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דברים הללו במוט טולאות הם ואין להם טעם אם אינה מעיזה פניה וכו' ואלו גט יואל מתחת ידה היא מה בין עיקר למוספת והרי כתובהה יוצאה מתחת ידה שהכל כתוב בכתובה ועוד במשנתנו לא חילק והוא מהלק. וכבר כתבנו כל הצורך לאחד מן הדברים לבטל כל אלו הדברים. ואינו אומר שלא אמרו נאמנת להשגא לכתובה ולא נאמנת במוספת אלא שהוספין בה קידושין או שמתאם אש נשאת לא תאל וא"ו מנישואי לכתובה לא הנחת בה לאצרה אפילו יושבת תחת בעלה עכ"ל.

זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות. וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין כתובה כמו שאמרנו: **בן האשה** שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה. לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתי ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה. אבל אינו נותן לה התוספת עד וקן שכתביא ראייה שגירשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידה: **בן אמר** לה הבעל כך היה גירשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתובה לי שובר ואבד שוברי. מתוך שיכול לומר לא גירשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבעות היסת על התוספת: **בן הוציאה** גט ואין בידה שטר כתובה. אם דרך אותו מקום

א טור שם סימן ק' וחולק ע"ז ע"ש:

לחם משנה

שגובה ג"כ מן המטלטלין אכל הכא אין כאן שטר אלא הוי במקום שאין כותבין כתובה וכוין שגובה גם מן המטלטלין לא הוי כפירת שיעבוד קרקעות בלבד: **ובל** הדברים האלו וכו'. נאכה ה"ה כוונת רבינו שנמקום שאין כותבין וכו' ויודאי אף במקום שכותבין אם כתובה וכו'. כלומר לע"פ שכתב רבינו וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין וכו' לאו למירמל דמקום שכותבין לא שייך כלל מכל דינים אלו דה"ה במקום שכותבין אם נאצדה כתובה או יש דין ביניהם מענין השבעה אכל בדין הראשון דלא נאצדה לא שייך אלא במקום שאין כותבין:

בן האשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת וכו'. אמר לה הבעל כך היה וכו'. בפרק הכותב (דף פ"ט). פליגי שמואל ורב דשמואל מוקי מתנימין והוציאה גט וכו' במקום שאין כותבין ולרביה דבגט גביא ולא מוספת. אבל רב דבגט גובה העיקר לבד וכשהוציאה כתובה אח"כ גובה מוספת והקשו ממתימין דקאמרה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי הרי אלו לא יפרע וקאמר בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי כלומר דמנימ כשהוציאה כתובה פרעתיך עיקר ותוספת והכי טעמי בעת ההיא צ"ד שהיה לה כתובה וכמו לי שובר ואבדו אלא לרב נהי דעיקר לא גביא מפני שכבר נצטוה בגיטה אכל תוספת מינדי ומירמל הכא במאי עסקינן כשאין שם עידי גירושין מינו דיכול לומר נאמן וכו' משמע לשמואל אפילו בשיש עידי גירושין לא גביא כתובהה כלל דכבר גצתה עיקר ומוספת ואין ק"ל כשמואל וכן פסקו בהלכות וכן דעת רבינו. וא"כ למה כתב רבינו מתוך שיכול לומר וכו' הא לשמואל לא גביא כלל כיון שכבר גצתה בגט וכו"מ דרבינו איירי במקום שכותבין כתובה הא אין כותבין שובר. וי"ל דאין ק"ל כותבין שובר וכו"פ רבינו בהלכות מלוה וזהו וא"כ איירי במקום שכותבין ושפיר אחי כשמואל וכו"מ א"כ למה כתב מינו

ועיין מ"ש ה"ה פרק ד' מהלכות טוען דין ד' (ע"ש):
בן לפיכך האשה שהוציאה שטר בכתובה ואין עמה גט וכו'. * א"כ כתב ה"ה ולענין גביות הכתובה ג"כ הכריע הרמב"ן כדברי רבינו וכו'. ועמ"ש הרב המחבר סוף פרק ט"ו מהלכות מלוה):

בן האשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת וכו'. אמר לה הבעל כך היה וכו'. בפרק הכותב (דף פ"ט). פליגי שמואל ורב דשמואל מוקי מתנימין והוציאה גט וכו' במקום שאין כותבין ולרביה דבגט גביא ולא מוספת. אבל רב דבגט גובה העיקר לבד וכשהוציאה כתובה אח"כ גובה מוספת והקשו ממתימין דקאמרה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי הרי אלו לא יפרע וקאמר בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי כלומר דמנימ כשהוציאה כתובה פרעתיך עיקר ותוספת והכי טעמי בעת ההיא צ"ד שהיה לה כתובה וכמו לי שובר ואבדו אלא לרב נהי דעיקר לא גביא מפני שכבר נצטוה בגיטה אכל תוספת מינדי ומירמל הכא במאי עסקינן כשאין שם עידי גירושין מינו דיכול לומר נאמן וכו' משמע לשמואל אפילו בשיש עידי גירושין לא גביא כתובהה כלל דכבר גצתה עיקר ומוספת ואין ק"ל כשמואל וכן פסקו בהלכות וכן דעת רבינו. וא"כ למה כתב רבינו מתוך שיכול לומר וכו' הא לשמואל לא גביא כלל כיון שכבר גצתה בגט וכו"מ דרבינו איירי במקום שכותבין כתובה הא אין כותבין שובר. וי"ל דאין ק"ל כותבין שובר וכו"פ רבינו בהלכות מלוה וזהו וא"כ איירי במקום שכותבין ושפיר אחי כשמואל וכו"מ א"כ למה כתב מינו

משנה למלך

שער ז' יע"ש. א"כ אפילו שיהא דיו נצטוה ממטלטלין כיון שיש בו שיעבוד קרקעות נמי פטור אלא שקושיית הראב"ד זו לשיטתו ולשיטת הר"ק קשיא. אבל רבינו ז"ל נכראה דלא פטר הודאת כפירת שטר משום כפירת שיעבוד קרקעות אלא משום שאינו יכול לכפור בו כנראה ממ"ש בפרק ד' מהלכות טוען וטען ולכן אודא ליה לשיטתו קושיית הראב"ד ז"ל וקשיא ליה קושיית ה"ה ז"ל ודוק. * א"כ

הנהגות מיימוניות

בן האשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת וכו'. בפרק הכותב (דף פ"ט). כתב הראב"ד ז"ל דברים הללו במוט טולאות הם ואין להם טעם אם אינה מעיזה פניה וכו' ואלו גט יואל מתחת ידה היא מה בין עיקר למוספת והרי כתובהה יוצאה מתחת ידה שהכל כתוב בכתובה ועוד במשנתנו לא חילק והוא מהלק. וכבר כתבנו כל הצורך לאחד מן הדברים לבטל כל אלו הדברים. ואינו אומר שלא אמרו נאמנת להשגא לכתובה ולא נאמנת במוספת אלא שהוספין בה קידושין או שמתאם אש נשאת לא תאל וא"ו מנישואי לכתובה לא הנחת בה לאצרה אפילו יושבת תחת בעלה עכ"ל.

האשה

(גדה ד' א') אין מחזיקין טומאה ממקום למקום שכל הטומאות במקום מציאתן וכשעת מציאתן.

דף קט"ז ע"א. הא דאמר אביי מאי אמרת דילמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה. כלומר אנא סבירא לי אותיות נקנות במסירה ומיהו קיימא לן דאין אותיות נקנות במסירה וכדפסיק אמימר בפרק המוכר את הספינה (ב"ב ע"ז א' ע"ש), ורב אשי משמע התם דס"ל הכין ורבא נמי משמע מהכא דס"ל הכין דרבא לכאורה לא מייתי ראייה אלא מדלא חיישינן דילמא מסר ליה מדאחד ליה אביי מאי אמרת דילמא מסר ליה דאלמא עיקר טעמיה מהאי טעמא הוא.

והא דאמר אביי מאי אמרת אותיות נקנות במסירה. כלומר וגבי בלא ראייה, איכא למידק והא אביי גופיה הוא דקאמר צריך להביא ראייה על המסירה בשלהי פרק מי שמת (ב"ב קע"ג א'), ושמא לטעמיה דרבה בר אבוה הוא דקאמר ליה, כלומר רבה בר אבוה לא פליג עלי בהא אלא דסברא אחריתי אית ליה דאותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראייה על המסירה, אבל לאביי דילמא לא גבי עד דמייתי ראייה על המסירה וכטעמיה דאית ליה התם כתנא דברייתא דאמר שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין יכולין להוציא שטר חוב על אחרים דחיישינן דילמא מסר ליה וצריכין להביא ראייה על המסירה, אי נמי [דחיישינן] לנפילה ופקדון, ובפרק כל הגט (גיטין כ"ד ב') נמי אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים ודחי לה אביי התם (ושמא) [וש"מ] לא ס"ל הכי אלא כתנא דברייתא דאמר אין מוציאין.

אלא דאכתי קשיא לי רבא מאי קא מייתי ראייה מינה, דהא רבא ודאי כתנא דמתניתין דפרק גט פשוט ס"ל דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת הם יכולין להוציא שטר חוב על אחרים משום דלנפילה לא חיישינן, וכן נמי לא חייש לא לפקדון ולא לשמא מסר ליה, דאם איתא אינם יכולין להוציא על אחרים דדילמא מסר ליה ואיהו אין אותיות נקנות במסירה סבירא ליה כדמוכח הכא, ועוד דהא איהו דאמר התם (ב"ב קע"ב א') בההוא שטרא דהוה כתיב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה דממך מההוא דנפיק מתחת ידיה משמע, ואי אמרת דהכי קאמר ליה מדמגבי בהו רבא ש"מ לא חייש לא לנפילה ולא לפקדון ולא למסירה ש"מ דהאי שטרא מחזקין ברשותיה דהאי דנפיק מתותי ידיה מתחילה

ועד סוף, ומינה דכיון דהאי יצחק ריש גלותא מהכא נפק לא אמרינן מעלמא אתא ולא הוה הכא מעיקרא וריש גלותא דהכא לעלמא אזל אלא מימר אמרינן דהוא ניהו האי דמוחזק הכא דהוה כאן מתחלה ועד סוף, אכתי קשיא לי דאם כן מאי קא מייתי הא דרבה בר אבוה לידוק ממתניתין דפרק מי שמת דלנפילה ולפקדון לא חיישינן כדדייק לה מינה התם בפרק מי שמת, ושמא נאמר דניחא ליה טפי לאתויי הא דרבה בר אבוה דעביד בה עובדא דאיהו סבר מעשה רב, וכדאמרינן בנדה בריש פרק תינוקת (ס"ה ב') רב ושמואל דאמרי תרוייהו בועל בעילת מצוה ופורש מתיב רב חסדא מעשה ונתן לה רבי ארבעה לילות מתוך שנים עשר חדש אמר ליה רבא אהדורי אפרכי למה לך אותיב מתניתין הוא סבר מעשה רב, ועוד דאי אייתי ליה ממתניתין הוה מצי לדחויי אנא כתנא דברייתא סבירא לי משום הכי אייתי ליה דרבה בר אבוה דעביד בה עובדא, ואמר ליה אביי דרבה משום דלא חייש לא לנפילה ולא לפקדון וס"ל דאותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראייה על המסירה וליה לא סבירא ליה, ומיהו בהאי דתרי יצחק ריש גלותא לא פליג עליה, ומיהו לישנא דגמרא לא משמע הכי דמדקאמרינן ואביי למאי ניחוש לה משמע דלדידיה נמי הכי דינא ולא חייש בה למידי, ואיכא למימר דאביי נמי כתנא דמתניתין דהם יכולין להוציא על אחרים ס"ל וטעמא כדהכא דלנפילה לא חיישינן ולפקדון נמי לא חיישינן בששמותיהן שוין דכיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה וכיון דלא חיישינן להכי על כרחין או איהו ניהו דאזופיה או חבריה מסר ליה לשום קנייה ואין צריך עוד להביא ראייה על המסירה, ולא נחלק אביי לומר דצריך להביא ראייה אלא בשאר שטרי דעלמא דאין שמותיהן שוין, והא דמייתי לה רבא מהא דרבה בר אבוה משום דעדיף ליה משום דעביד בה עובדא.

הא דאמרינן חיישינן לגמלא פרחא אי נמי בקפיצה אזל אי נמי מילי מסר. כתב הראב"ד ז"ל דזה הטעם האחרון עיקר אבל לגמלא פרחא לא חיישינן דאפילו בדיני נפשות במסכת מכות (ה' א') אמרינן מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא קא משמע לן, אלא אלו השני טעמים הראשונים סניפין הם.

אלא באומרת לבעלה גרשתי ולהימנה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת וכו'. מהכא איכא למידק דרב המנונא אפילו להתירה לינשא לכתחילה קאמר דהא מתניתין

אינה נאמנת וכו' ואם בא עד אחד והעיד שמת בעלה לא תנשא שמא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד, וזה יותר קשה שאם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו ועוד דהא בגמרא לא הוזכר חשש זה כלל אלא משום דאיהי לא דייקא.

דף קי"ז ע"ב. מתניתין עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא. אוקימנא בגמרא דלא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהיתרה הראשון כדעולא דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים וזה שאומר לא מת הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומכאן דעד אחד לאו דוקא עד כשר אלא אפילו אשה אומרת מת והתירוה לינשא ואח"כ בא אפילו עד אחד כשר ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון שהרי אף אשה בכלל מה שאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד שהרי האמינה, וגרסינן נמי בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (כ"ג ב') אני וחברתי טהורות ואמר לה עד אחד את וחברתך טמאות איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה אישתריא אפומא דידה פשיטא מהו דתימא כי מהימנא אחברתה במקום עד פסול במקום עד כשר לא מהימנא קא משמע לן, ובירושלמי (ה"ו) גרסינן עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' גדול מנימין בשם רב כל מקום שהכשירו עדות אשה כאיש האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש פירוש כעד ועד דמו, ואקשו וניתני עד אומר מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ואיש אומר לא מת ומפרקי תני דבי רבי כן.

ויש מי שאומר דאשה לגבי עד כשר אף על פי שבאה היא תחלה והתירוה לינשא או אפילו נשאת תצא, והתם בפרק האשה שנתאלמנה בשבויה הקילו, וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פי"ב מגירושין הכ"א) שכתב אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, ואינו מחוור כמו שכתבנו, והרמב"ן ג"ר מודה לו בהיא עצמה שאמרה מת בעלי שתצא וחלק עליו בשהתירוה על פי אשה מן הטעם שאמרנו, וכן ודאי מוכח בריש פרק האשה רבה דאילו נשאת ע"פ עצמה תצא.

עד אומר מת ועד אומר לא מת הרי זו לא תנשא. מדלא קתני ואם נשאת תצא כתב הרמב"ם ז"ל (פי"ב מגירושין הי"ט) שאם נשאת לאותו שאומר מת

דהכא דאמרינן האשה שאמרה מת בעלי נאמנת להתירה לכתחילה קאמר וכי קתני דקטטה בינו לבינה אינה נאמנת אקשינן ולהימנה מדרב המנונא כלומר למה לה למימר מת בעלי כדי להתירה הא מכיון שאמרה לבעלה בפניו גרשתני היה לנו להתירה, שאלמלא כן מאי קאמר להימנה הא ודאי אנן הימוני מהימנינן לה להחמיר דאילו קבלה קדושין מאחר צריכה גט אלא שעד שתתגרש מן הראשון או שימות אין מתירין אותה לינשא ועל כן היא צריכה להעיד עליו שמת, אלא ודאי משמע כדאמרן וכבר הארכתי בזה בפרק התקבל בגיטין (ס"ד ב') בסיעתא דשמיא.

מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה. תמיהא לי אמאי לא אמר מת וקברתיו דלמ"ד משום דאמרה בדדמי מת וקברתיו נאמנת ולמאן דאמר משום דמשקרא אפילו אמרה מת וקברתיו אינה נאמנת, וכיון דלא איפסיקא הלכתא בגמרא כמאן נקטינן לחומרא ולעולם לא מהימנא, נמצאו שלשה חילוקים בדבר, מלחמה בעולם מת סתם אינה נאמנת מת על מטתו נאמנת וכל שכן מת וקברתיו, ברעבון מת על מטתו אינה נאמנת מת וקברתיו נאמנת, קטטה בינו לבינה אפילו מת וקברתיו אינה נאמנת.

דף קט"ז ע"ב. הא דאבעיא להו עד אחד בקטטה מהו לא אפשיטא וכן כתב הרב אלפסי ז"ל והלכך אזלינן לחומרא, וקשיא לי דהא עד אחד במלחמה ועד אחד בקטטה כולהו חד טעמא אית להו דכולהו חדא ספיקא הוא אי טעמא דעד אחד משום דבמילתא דעבידא לאגלווי לא עביד דמשקר או דילמא משום דאיהי דייקא ומנסבא, דאי אמרת דטעמא משום דלא משקר בין במלחמה בין בקטטה מהימן ואי אמרת משום דאיהי דייקא ומינסבא בין במלחמה בין בקטטה לא מהימן, וכיון דכתב גבי מלחמה דעד אחד מהימן ודאי איפשיטא דלא משקר ואם כן כי היכי דאיפשיטא ליה גבי מלחמה ליפשוט מההיא נמי גבי קטטה דחד טעמא אית להו, ובעד אחד ביבמה נמי איבעיא לן בפרק האשה רבה מהאי טעמא נמי ואסקה רבא התם דמהימן אלא דהתם איכא למימר דלאו משום דלא משקר הוא דפשטה רבא אלא משום דלא חיישינן לדלמא סניא ליה ולא דייקא, וצריך תלמוד.

והרמב"ם ז"ל (פי"ג מגירושין ה"א) כתב האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישוה ואח"כ הלכה היא ובעלה וכו'

לסורא וכתב שם גיטו, דחיישינן דילמא ההוא הוה מחגרא בגמלא פרחא [אזל] או דמסר מילי:

והא דאמרינן חיישינן לגמלא פרחא א"נ לקפיצה. על ידי שם כדפירש רש"י ז"ל, הני טעמי סניפין בעלמא ניהו ואינם עיקר, שאפילו בדיני נפשות דכתיב (במדבר לה, כה) והצילו העדה לא חיישינן להכי, כדאיתא התם (מכות ה' ע"א), והכא טעמא דמילי מסר הוא העיקר, וכן כתב הר"י אברהם ב"ד ז"ל, והרי סוגיא זו מבוררת יפה מפי רבינו הרב בשם רבו רבינו הגדול זצ"ל:

הא דאמרינן כי יתביתו כהני וכו'. כבר פירשתיה יפה במקומו בפרק גט פשוט (ב"ב קע"ב ע"א) בס"ד:

וליהמנה מדרב המנונא. ויש ללמוד מכאן דמדרב המנונא נאמנת לגמרי להנשא לשוק, מדאקשינן מינה אמתני' דנהי דאינה נאמנת במה שאומרת מת בעלי להנשא כשם שנאמנת ברישא דמתני', הרי יכולה להנשא מדרב המנונא כשאמרה לבעלה גרשתני. אבל יש לדחות דהכי פרכינן, היאך אינה נאמנת בסיפא דמתני' כלל, ומשמע שאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אין חוששין לקדושיה, דהא מדרב המנונא יש לנו לחוש לקידושי שני. וכבר הארכתי בזה בכתובות (כ"ג ע"א ד"ה ומאן) ובגיטין (ס"ד ע"א ד"ה ולהמנה) בס"ד:

דף קמז ע"ב

איכא בינייהו דארגילה היא קטטה. והוא הדין דיכלינן לומר איכא בינייהו דאמרה מת וקברתיו אלא דחדא מינייהו נקטינן:

איבעיא ליה עד אחד בקטטה מהו. ואסיקנא בתיקו. ומיהו כיון דכתיבנא לעיל (קט"ו ע"א סד"ה איבעיא) דאיפשיטא לן דעד אחד במלחמה נאמן ואע"ג דאיהי לא דייקא, איפשיטא לן דטעמא דעד אחד נאמן משום דלא משקר, וכיון דכן הוא הדין דתפשוט לן ממילא בעיין דהכא דעד אחד נאמן, דהא חד טעמא הוא בהדי ההוא דלעיל. אבל מדברי רב אלפס ז"ל (מ"ג ע"ב) נראה דהכא נקטינן לחומרא כיון דלא איפשיטא ולא מהימן, ואע"ג דרבינו ז"ל כתב בדלעיל (מ"ב ע"ב) דאפשיטא דמהימן, וכן הרמב"ם ז"ל סובר (בהל' גירושין פ"ג ה"א) ופירש בכאן כי חוששין שמא שכרה אותו מתוך שהיה קטטה בינה ובין בעלה, וזה תימה גדול חדא שאם היא הוחזקה לא הוחזקו כל ישראל, ועוד דבגמרא לא חששו בכאן אלא דדילמא לא דייקא ומינסבא וסמכה על העד. והנכון כמו שכתבנו דהכא נמי עד אחד נאמן, ותו לא מידי:

דף קיז ע"א

שכן כתב לה לכשתנשאי לאחר תמלי מה שכתוב ליכי. ודעת מורי הרב הר"ם שאין מדרש כתובה אלא לענין מנה מאתים שהוא בכל הנשים מתקנת חכמים, אבל לא לגבי תוספת, וכל שכן לגבי נכסי צאן ברזל, ואע"פ שאמרו בפרק אע"פ (כתובות נ"ד ע"ב) תנאי כתובה ככתובה דמי. איז זה אלא

לענין דברים הנפרטים שם מדפריט להו התם, וכמו שפירש ר"י ז"ל שם:

אדעתא דכתובה אתאי. פירש רש"י ז"ל ובאפוקי ממונא סהדי בעינן. ואם תאמר מכל מקום נהימנה אגן אנישואין בלחוד מיהת, ולא נדרוש לה מדרש כתובה. י"ל דרבנן הימנוה משום עיגונא היכא דעיקר דעתה משום נישואין כדי שלא תתעגן, ואע"ג דגביא כתובה ממילא, אבל כשדעתה משום כתובה וכו' עיקר עדותה, ליכא עיגונא ולא הימנוה. ועוד י"ל דהימנותא דדייקא ומנסבא משום שהחמרת עליה בסופה שתצא מזה ומזה, אבל זו שעיקר כוונתה משום כתובה אולי לא תנשא ולא מיקלקלא, וגובה כתובתה שלא כדין ובעדות שקר. ומסתברא דהוא הדין אם הביאה היא עד אחד לבית דין שמת בעלה והיא תובעת כתובה, דאמרינן אדעתא דכתובה אתאי ולא שרינן לה. ואפילו אם תמצא לומר דטעמא דעד אחד משום דלא משקר, לא הקלו חכמים להאמינו בדבר שבערוה אלא משום עיגונא ומתוך חומר שבסופה, וכדאיתא בריש פרק האשה רבה (פ"ח ע"א):

או דילמא משום דלא ידעה במאי משתריא. פירש רש"י ז"ל כסבורה היא שזו היא התרתה. וזה תימה גדול היאך אפשר שתטעה שום אשה בזה. ויש לפרש שהיא סבורה דכל שכן דשרו לה טפי כשאינה מדקדקת בנישואין, וכי היא מגלה דעתה שאין עיקר כוונתה להתירה לשוק, ואי אפשר לה לתבוע כתובה בלחוד, דהא כל כמה דלא משתריא לא גביא כתובה, כנ"ל:

או דילמא מעמא דבת חמות משום דאכלה לגירסנא דאם. פירוש שיורשת כתובתה ע"י בעלה. והכא נמי אכלה לגירסנא דבי נשא, פירוש יגיע אביה, דאילו יגיע אימה ליכא למימר, דאי דאיכא בני דאימא אינהו ירתי כסף כתובתה מתנאי כתובת בנין דיכרין, ולא ירשנה בעלה של זו. ואי דליכא בני דאימה כבר יירש הכל אביה, וגירסנא דבי נשא הוא. ולא דוקא דאכלה גירסנא השתא, אלא לומר שהיא עתידה שתאכל:

אלא אמאי מוסיף. כלומר כיון דליכא טעמא דסניא לה, אמאי מוסיף אותם שלא יהו נאמנות. אלא כלה סניא לה וכו'. כלומר דר' יהודה הכי קאמר דטעמא דכלה ואשת אב אינו טעם אחד מן חמות ובת הבעל, דטעמא אחרנא אית להו, וכיון דכן אין לומר שתהא זו בכללה של זו. ורבנן אהדרי דודאי חד טעמא אית להו, דטעמא דכלה סניא לחמותה ואשת אב לבת הבעל אינו מטעם דאמר ר' יהודה, אלא משום דכיון דחמות סניא לכלה סניא כלה לחמות, כדכתיב כמים הפנים לפנים, והוא הדין לאשת אב בהדי בת הבעל, וזהו שאמרו לו שאין צריך להוסיפם בפירוש. ומסתברא דהוא הדין דאיכא בין רבנן ור' יהודה אשת אח גופא אם נאמנת על בת חמותה, דאילו לר' יהודה נאמנת להעידה דהא ליכא טעמא דאכלה לגירסנא, ולא טעמא דתמלל מילי עלה, ואילו לרבנן אינה מעידה עליה, דהא סניא לה משום כמים הפנים לפנים. ומתניתא לא קתני אלא מה שמודים ר' יהודה וחכמים בעיקר הדין. שאינם חלוקים בה אלא

נהי דהיא בעצמה אין מאמינים לה דחיישינן דילמא גם עתה היא בשנאתה הראשונה עליו ומשקרת גם עתה, אבל מ"מ הרי אינו רק ספק והרי לב האדם מתהפך מזמן לזמן וכמים הפנים כן לב האדם אל האדם ומשנאה יוכל לאחר זמן להיות אהבה וא"כ וכי מפני שהי' לה זה זמן רב שנאה יסמוך העד על זה ולא יתירא מדיוקא דידה שמא עתה היא אוהבת אותו, ועוד יותר דזה ניחא אם הי' זה העד אז בשעת מעשה כשאמרה בב"ד גרשתני והוכחשה אבל אם העד מעיר אחרת ולא ידע כלל ממה שטענה אז ולא מהשנאה שהי' לו למה לא יהי' נאמן [כיון דהרמב"ם ס"ל דא"צ לדיוקא דידה] ומאי קמבעי לי' וצ"ל דחיישינן דילמא ע"פ בקשתה וכידיעתה הוא מעיד שבקשתה אותו להעיד כן וא"כ יודע דהיא לא תדייק, ודברי הרמב"ם מיושבים וברורים:

והנה לפי"ז דאיהו מפרש דכל האבעי' הוא רק שמא שכרתו ואם נצרף עוד לזה דעת הרמב"ן שכתבנו לעיל דהך חששה לא שייך רק לר' חנינא דחשוד אצלינו לשקר גמור אבל לרב שימי דקאמר משום בדדמי אבל לשקר גמור לא חשדינן לה אין לחוש שתבקש עד שיעיד שקר א"כ יהי' מוכרח לומר להרמב"ם ההיפוך ממה שכתבנו להרמב"ן ונצטרך לומר דכל האבעי' הוא רק לר' חנינא לחוד אבל לרב שימי נאמן ע"א בקטטה גם אם הטעם משום דהיא דייקא ומיושב בזה היטב דברי הרמב"ם שכתב האשה שאמרה לבעלה גרשתני כו' ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה הרי דפסק כר' חנינא דטעם דקטטה משום דמשקרא ועייין בכ"מ מה שהביא שהאריכו בזה מדוע פסק כר"ח ולא כר' שימי דרב שימי הוא לחומרא לפירושם של התוס' יעו"ש מה שהאריכו בזה, ולפי"ז ניחא שפיר דכל האבעי' דגמרא אזיל רק אליבא דר' חנינא ומוכרח דהלכה כוותי':

ב

דף קט"ז [ע"א] ולהימנה מדרב המנונא מכאן הקשו הראשונים על דעת הראב"ד שכתב בפרק י"ו מה' אישות [הכ"ן] דהא דרב המנונא איתמר רק לחומרא דאם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט ממנו ואפשר גם אם ניסת לא תצא אבל להנשא לכתחילה ודאי דאסורה והרי כאן מוכח דהך המנונא מהני גם להנשא, עיי' כאן בחידושי הרשב"א ובגיטין פרק התקבל וכן בר"ן בגיטין שם

שהביאו ראייה זו, ועיי' בחידושי הריטב"א שכתב דיש לדחות דפריך דבמשנה תני אינה נאמנת ומשמע שאם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר אין חוששין לקדושי' דהא מדרב המנונא יש לחוש לקידושי שני, ועיי' בלח"מ בפרק ד' מה' אישות דגם הוא כתב לתרץ באופן זה ומה שיש לדבר בזה אכמ"ק. ולכאורה הי' נראה לפרש להראב"ד דאיהו מפרש דהא דפריך ולהימנה מדרב המנונא הכוונה דנאמין לה במה שאומרת עתה שמת הבעל דס"ל דהטעם דאינה נאמנת בקטטה הוא משום דאינה חוששת להחומר שבסופה והרי לעיל דפריך אמאי עד אחד נאמן באשה והרי איתחזיק איסור דאשת איש ואין דבר שבערוה פחות משנים ומשני מתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה הקלת עלי' בתחילתה והרי לא הוצרכו לצרף סברא דחומר שבסופה רק משום חזקת איסור דידה אבל כיון דאמרה זה כמה גרשתני הרי עכ"פ יצאת מידי איסור דאורייתא דהא אם ניסת לא תצא ואפילו אם נאמר דתצא וכמו שנסתפק בזה הראב"ד מ"מ גם הוא מודה דשוב אין בה רק איסורא דרבנן ושוב צריך להיות ע"א נאמן בה ע"פ דין תורה גם בלא צירוף החומר שבסופה וכל היכא דע"א נאמן הרי גם הבע"ד בעצמו נאמן וזהו שמקשה דנהמנה מדר"ה כיון דמדר"ה נשמע דכבר פקע ממנה איסורא דאורייתא נאמנת במה שאומרת עתה אע"ג דאינה חוששת להחומר שבסופה, ואין להקשות דהרי בטעם דקטטה קאמר ר"ח משום דמשקרא ורשב"א אמר דאומרת בדדמי ופרש"י דמשקרא כיון ששונאתו היא מתכוונת להאסר עצמה עליו ולטעם זה הרי נראה דגם באופן דליכא חזקת איסור וגם אינה אלא מדרבנן אין להאמין לה אע"ג דע"א נאמן בה מ"מ היא בעצמה דחשודה להאסר עליו במזיד אין להאמין גם זה ניחא חדא דנאמר דקושי' הגמרא היא אליבא דרשב"א דהטעם משום דאמרה בדדמי וא"כ דינה כע"א דעלמא, ועוד דנאמר דהראב"ד אינו מפרש כרש"י דמכוונת להאסר עליו רק הפ' דמשקרא דאינה חוששת לחומר שבסופה ומשו"ה אינה נאמנת וכמו כל ע"א דאינו נאמן בדבר שבערוה וחשדינן לי' דמשקרא היכא דליכא חומר בסופה ומ"מ לא גרועה האשה מע"א. ועוד בפשיטות י"ל דגם ר"ח לא אמר הטעם דמשקרא רק להמסקנא דמוקמינן לה כשבאו פלוני ופלוני והכחישה וכיון שהוחזקה שקרנית חיישינן גם עתה למשקרת אבל בס"ד דהי' מוקים לה כשלא הוכחשה בעדים י"ל דגם ר"ח היה מודה דאין לחושדה למשקרת במזיד כדי שתאסר עליו והרי היא כע"א דעלמא ומקשה שפיר ולהימנה מדר"ה וכמש"כ:

ועיי' בשו"ע שכתב הרמ"א די"א דבזמן הזה דשכיחי חצופות אינה נאמנת לומר גרשתני להנשא לכתחילה. וכתב הב"ש בס"ק ק"מ דאם אח"כ אמרה מת הבעל נאמנת כיון שלא הכחישה עדים על מה שאמרה גרשתני. וזהו ממש כפי הסברא שכתבנו דהא ודאי דחומרא של הרמ"א הוא רק חששא דרבנן דמן התורה כל ישראל בחזקת כשרות הם לבד ממי שנתברר בבירור שאינו כשר אבל כל שלא נתברר פסולו הרי הוא בודאי כשר ונאמן בכל הדברים ומשו"ה נאמנת במה שאמרה אח"כ שמת ואע"ג דאיכא קטטה וכמו שכתבנו להראב"ד לשיטתו כן הוא הסברא בזה"ל להרמ"א. וראיתי הובא מה שהקשה הבית מאיר על הב"ש דהרי בס"ד דמוקים באמרה גרשתני ולא הכחישה עדים ומקשה ולהימנה מדר"ה ומוכח דאי לאו דר"ה הי' ניחא ליה לאוקמא בשלא הכחישה עדים ומ"מ אינה נאמנת וכמו כן הוא עתה בזה"ל, ולפמ"ש"כ ניחא דבס"ד ואי לאו דר"ה וכשאומרת גרשתני אינה נאמנת כלל ע"פ דין תורה והרי בחזקת אשת איש גמורה מדאורייתא וא"כ אין סברא להאמין לה במה שאומרת עתה רק בצירוף החומר שבסופה וכיון דהוא קטטה אינה חוששת להחומר אבל בהא דהחמיר הרמ"א משום דשכיחי חצופות הרי הוא רק חששא בעלמא וצריכה להיות נאמנת ע"פ דין בלא סברא דחומר משו"ה נאמנת גם באיכא קטטה. אמנם מדברי הראשונים שהקשו מכאן על הראב"ד הרי דלא ס"ל כמש"כ והם סברי דאם לא הי' נאמנת באומרת גרשתני להנשא לכתחילה לא הי' מקשה ולהימנה מדר"ה דשפיר היה ניחא מה דאינה נאמנת במה שאומרת עתה הגם דכבר אינה אסורה רק מדרבנן לכאורה מוכח דלא כהב"ש:

והנה הרמב"ם [פ"יג מגירושין ה"א] כתב וז"ל האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישה כו' ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה. הרי מבואר בדבריו דמשום דהכחישה והוחזקה שקרנית הוא דאינה נאמנת אבל אם לא הכחישה גם אם יהיה באופן שלא היו מאמינים לה במה שאמרה גרשתני היתה נאמנת במה שאומרת עתה ועליו בודאי הא קושי' הבית מאיר דהרי חזינן דבתחילה מוקים לה בשלא הכחישה ורק משום קושי' מדר"ה הא לא"ה הוי' ניחא ליה אע"ג דלא הוחזקה שקרנית וצ"ע. ותני' ע"ז למדתי מדברי המ"מ שכתב שם וז"ל מאי טעמא דקטטה ר' חנינא אמר דמשקרא רב שמי בר"א אמר דאמרה בדדמי וקי"ל לחומרא דחיישינן דמשקרא ואפילו אם אמרה מת על מטתו

וקברתיו אינה נאמנת וזהו שסתם רבינו וכתב שהוחזקה שקרנית עכ"ד למדנו מדבריו דאם לא הוחזקה שקרנית לא היו חושדין אותה רק דאמרה בדדמי ולא לשקר והיתה נאמנת באמרה וקברתיו והוסיף הרמב"ם הטעם שהוחזקה שקרנית דגם וקברתיו לא מהני, וא"כ הא ניחא דלהס"ד דלא היה מוקים לה בהכחישה באמת היה ס"ל דוקברתיו מהני, אבל בלא וקברתיו מודה הרמב"ם דגם בלא הכחישה לא היתה נאמנת אם הוא באופן דלא האמינו לה מה שאמרה גרשתני, אמנם עדיין דחוק קצת דהא ברמב"ם לא נזכר רק דאינה נאמנת ולא נזכר דלא מהני וקברתיו והאיך נפרש דהא דנתן הטעם שהוחזקה שקרנית לא קאי על מה שנזכר בדבריו רק על מה שלא נזכר, ובודאי משמעות לשונו הוא דבלא"ה היתה נאמנת, וצריך לומר דס"ל להרמב"ם דאע"ג דלהס"ד היה סבר דגם בלא הוחזקה למשקרת נאמנת מ"מ להמסקנא דמוקים לה שבאו פלוני ופלוני והכחישה ס"ל דרק בכה"ג אינה נאמנת אבל בלא זה היתה נאמנת דאם לא כן היה מצי לתרץ דאיירי באמרה גרשתני שלא בפניו או באיכא דמסייע לה דמעוזה וכדאיתא בכתובות דף כ"ב א"ו ס"ל דבלא הוכחשה למשקרת נאמנת. וכן מהא דאמר מ"ט דקטטה רבי חנינא אמר דמשקרא רב שימי אמר דאמרה בדדמי וס"ל להרמב"ם דלר"ח ע"כ כן הוא דאין לחוש למשקרא רק באופן דכבר הוחזקה למשקרת וגם רב שימי דאומר הטעם משום דבדדמי דכבר קל שתראה בו תאמר עליו שמת ס"ל להרמב"ם דגם הוא מודה דלא חיישינן כן רק בשכבר הוחזקה למשקרת אבל לא בלא"ה וראיה לזה דאמרינן מאי בנייהו ומשני א"ב דארגיל איהו קטטה ואם נאמר דרב שימי ס"ל כמו דס"ד דגם בלא הכחישה עדים ג"כ אינה נאמנת המ"ל דאיכא בנייהו באמרה שלא בפניו או באיכא דמסייע לה ולא הכחישה ומוכרח דס"ל להגמרא דגם רב שימי מודה דהיכא דלא הוכחשה דנאמנת ואפילו אם נאמר דרב שימי חולק על זה וס"ל כהס"ד לא קשה על הרמב"ם דפוסק כר' חנינא בזה אע"ג דהוא להקל כיון דסתמא דגמרא ס"ל כן מדמוקים לה רק בהכחישה. ועכ"פ לפי"ז הא להלכה אין סתירה גם מדברי הרשב"א וריטב"א לדברי הב"ש די"ל דס"ל כהרמב"ם דלהמסקנא בעינן דוקא הוכחשה:

ג

בתוס' ד"ה איכא בנייהו דארגיל הוא, והקשו התוס' אמאי לא תשקר הא משקרת שאמרה גרשתני

בית מאיר
עין לעיל
סעיף כ"ח
ב"ח
וב"ש

סעיף ל"ג ע"ג) אם אמר קברתי. כי צעד אחד חיישין שמא אומר
נדמה, לכן נריך לומר קברתי. ולא נטבע במים שאין להם סוף נריך
שיהיה לו בו סימן מובהק: (ק) לא תצא. כח המגיד [פ"ג מגירושין
ה"ט] לפרט הסוגיא [ובמות קט"ו ע"א] אליבא ד[שיטת רמב"ם, דהא
דמינעיל לש"ס עד אחד במלחמה אם
מהני, איידי דלא אמר קברתי, ולא
איפשט הנעיף, וס"ל להרמב"ם דלא
תלא. מיסו שאר פוסקים מפרשים
הסוגיא דלומר קברתי, ולקמן [ס"ק קמ"ג] יתבאר בס"ד*:

אלו שרובם למיתה סב"ט) אם אמר קברתי
נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתי לא תנשא ויאם נשאת קלא תצא.
הסוגיא דלומר קברתי, ולקמן [ס"ק קמ"ג] יתבאר בס"ד*:

ערך לחם

לא תצא. ואם היו שנים לא דייקנין בתר סהדותיהו. (סוד בשם הרא"ש במות פט"ו סי' ב' ג'). ואם היה גוי מסיח לפי תומו, עיין סעיף ב' על עד אחד במלחמה,
ובעד מפי עד הורה להקל. ריב"ל [ח"א] סי' ט'.

ביאור הגר"א

קח. ואם נשאת כו'. כן פוסק כלל ספיקא כמ"ש לקמן [סעיפים
מ"ח-מ"ט-נ"ג], כמו במים שאין להם סוף [ראה להלן סעיף ל"ד ובבבב"ג שם
אות ר']. וצירושלמי שם [פט"ו ה"א], עד אחד מהו שיהא נאמן בשעת
מלחמה, שנמעינה מן הדא, חד זר נש ציומו דרבי אמרין ליה הן ההוא פלג, אמר לון מית, הן ההוא פלג, אמר לון מית, והמרין ליה וכוהון ממית, אמר לון ואילו
היון בחיין לא הוון מיימן. רבי ירמיה בשם רבי חנינא, מעשה בא לפני רבי ואמר מאן דנישאת נישאת מאן דלא נישאת לא משאל. [אמר] רבי איצו זר נגרא, בשעת
מלחמה הוות כו'. וזמה ג"כ מוכח דגם כלל אמר קברתי האינעיף, דהא אמר שם ואילו הוין בחיין כו'. ולפירוש הנ"ל [בתחילת ס"ק ק"ו] ממורן מה שכתב
במלחמות [מ"ב ע"ב מדפי הרי"ף] להצטין איפשט מ"ש שם ל"ג [ע"ב] ז"ד [ע"ב] דעד אחד צינמה מהני אלל לעלמא, אלמא טעמא משום דעבידא לגלויי. וכ"כ
הרמב"ם עמנו בסוף הלכות גירושין [פ"ג הכ"ט]. וזה לפי גירסא [של הרמב"ן] גמ"ו כן [קט"ו ע"א] או דילמא משום דייקא כו' והכא לא דייקא, אלל לגיטת
הרמב"ם דהספק הוא משום דשמא אמר גדדמי (ולא שייך לא משקרי). וכן מה שפסק שם [הרמב"ן] מששים בני אדם [שהיו מהלכין] לנכרוס [קב"ב ע"א] ושם
מלחמה הו, אין ראייה משם, דהא שם אמר וקברתי. ושיעור ה"ר"ם [שם] להנעיף כלל קאמר וקברתי, אלל בקברתי פשיטא ליה דמהימן, דהא אפילו היא עזמה
מהימנא כשיתו הפוסקים לקמן בסעיף מ"ח, ולא נפשט הנעיף. ומהא דדינגל [קכ"א ע"א] אין ראייה, דשם בשלל ראו הנעיפה, וכמ"ל סעיף כ"ח בהג"ה ע"ש:

פתיח תשובה

היה כמו החזיקה היא מלחמה בעולם דפסקו הרמב"ם [פ"ג מגירושין ה"ג]
וש"ע לקמן סעיף מ"ט דאם נישאת לא תצא, א"כ פשיטא דגם
לכתחילה הא דלא תנשא אינו אלא חומרא דרבנן ולא ספק דאורייתא.
ולכאורה י"ל דשאני הכא, דאף אם האמת כדברי האשה אכתי איכא
מיעוט נמלטים, ובהצטרף מיעוט בדדמי הוה פלגא, וכמ"ש הרשב"א
והר"ן בחולין פרק אלו טריפות דף ס"ג [ע"ב], רשב"א ד"ה ודילמא ור"ן כ"א
ע"ב מדפי הרי"ף [הוא דאין לוקחין ביצעים מן הנכרים, וא"כ שפיר קאמר
מר דהוה ספיקא דאורייתא. אמנם קשה על זה ממה שכתב הוא ז"ל
עצמו בתשובה [שם] סי' צ', ע"ש ודוק. ועוד, בעיקר דבר זה דפשיטא ליה
להגאון ז"ל דשייך בדדמי בשיעור יציאת נפש, לכאורה לא משמע כן
מהראש ז"ל ביבמות שם [פט"ו סי' ב' ג'], במה שהקשה על הראב"ד
וכתב וז"ל, ואינו נ"ל ראייה, דמים שיש להם סוף לא דמי למלחמה, דלא
שייך למימר בהו בדדמי, [דכיון דדדמי ורואה כל סביבות המים ושהה
כדי שתצא נפשו, ודאי מת, עכ"ל]. ואם כדבריו דשייך טעות בהשיעור,
אין חילוק בין יש להם סוף לאין להם סוף, אלא ודאי כדעת רש"י דלא
שייך בדדמי ככה"ג [וע"ש [בכשרת חתם סופר] עוד בריש סי' מ"ח
שהוזכר ג"כ מענין זה דשייך בדדמי בשיעור יציאת נפש, ומשמעות
לשונו שם שביטל דעתו מפני דעת רש"י. ואותה התשובה השיב
באחרונה]. ולכך זה נראה לע"ד דכל עיקר חקירה שלו לא שייך אלא
לפי דעת מהר"ט [ח"ב אה"ע סי' כ"ח] שהובא לעיל ס"ק קל"ד דשיעור
אמרו סתם ששהו עליו בכדי שאי אפשר לו לחיות במים. אמנם לפי
דעת הריב"ש [סי' שע"ן] שהובא שם דהשיעור הוא ג' שעות או לפי דעת
מהר"ט בחירון קמא שהובא שם דהוא שעות קטנות, א"כ כיון דהאשה
או העד אומרים לפנינו ששהו עליו שיעור ג' שעות גדולות או קטנות,
לא שייך לומר שטעו בשיעור יציאת נפש, דהרי שיעור יציאת נפש לא
הם משערים רק אנו משערים זה. והא ודאי דאין זה ענין למה שאמרו
פ"ק דפסחים י"ב ע"א לרבי יהודה אדם טועה ג' שעות, דהא כתב
מהרש"ל שם [על תוס' ד"ה לרבי מאיר] דבהמשך הזמן לא חיישין שיטעו
כו', ע"ש, רצ"ע. וכתב עוד בתשובת חת"ס שם [סי' נ"ח] וז"ל, ואמנם
בכל זאת ג"ל דליכא אלא חששא דרבנן, דהרי בשהה שתצא נפשו לא
שרי מדאורייתא אלא מטעם רוב שאינם עולים משם, וא"כ אע"פ שלא
שהה, כי איכא רובא אחריתי נמי שרי מדאורייתא, דמה לי הך רובא או

ראש פינה - עקבי הבית

ס"ק ק'. ולקמן יתבאר כו'. בס"ק קמ"ג ע"ש. ואם מת הנעל השני או גירשה
מומתת להנשא לאחר, כן העמיק בבב"ש [ס"ק ק"ה] מהרד"ו מ"ח סי' ק"ע. ובספ"ק
עלי ארוס [ס"ק קל"ח] כתב שמיפס ולא מלא בהרד"ו*, ועל הדין גופא פסק

לשבת הסופרים

סעיף ל"ג. קברתי. ל"ג, עיין משומני ואחריו ח"א סי' ע"ד, ת"מ ס':

גליון מהרש"א

שם. אם אמר קברתי. וכן נאמר דבר נדיר, כגון דלמך ראייתו אמ"כ והכרתי הענן
בטיביות עין. מהר"ם [במות סי' צ"ג] וכן האומר ידעתי בצניוני. ועודת הגרשמי סי' ק"ו:
שם. ואם לא אמר קברתי. עיין בהג"ה לקמן סעיף ז' ובגליון הג"ה לעיל סעיף י"א
סוף הסעיף:

ראש פינה - חלקת השדה
ס"ק ב'. שנאמן אף שראה כו'. היינו למ"ש הרמ"א לעיל סעיף כ"ח
לחלק כן, ומדלא כתב הרמ"א כאן שום הנה הוכיח חת"מ דמיירי
שראוהו מיד. דהמחבר גופו לית ליה כלל חילוק דראה הטביעה:

חידושי הגר"ע"א

ח"מ ס"ק ס"ב מן כלומר שראהו מיד. ל"ג, תשובת נודע ציהודה [קמא אה"ע סי' כ"ח]

אמרי ברוך

ב"ש סקצ"ט. ואם נטבע במים שאין להם סוף. ל"ג, צ"ע, דהא המתכר כלל יחד דאם
מת במלחמה ונטבע ציס הגדול לדי בקברתי, ובשניסא לא נריך סימן [עיין מ"ש
בקונטרס עגונות סי' ק"ח]. ונאמת המתכר קנע להלכה שלא כדעת השם מתלקים שמיפס
הגמות הרמ"א לעיל סעיף כ"ח, ודברי הג"ה אינם אלא לאומן המזכירים צנאה הטביעה,

ע"פ פ"ח
דפ"ט שני
דפ"ט
ראשון
אשר
וב"ה
בהורות
מנכ"ח

ומצאתו
בחדו"ט
אף ק"ס

פי' יפה במקומו בפרק גט פשוט¹⁹⁵ בס"ד. וליהמנה מדרב המנונא. ויש ללמוד מכאן¹⁹⁶ דמדרב המנונא נאמנת לגמרי להנשא¹⁹⁶* [לשוק, מדאקשינן מיניה אמתני'. דנהי דאינה נאמנת במה שאומרת מת בעלה להנשא], כשם שנאמנת ברישא דמתני', והרי יכולה להנשא מדרב המנונא כשאמרה¹⁹⁶* [לבעלה] גרשתני, אבל יש לדחות, והכי פרכינן היאך אינה נאמנת בסיפא דמתני' כלל, ומשמע שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אין חוששין לקדושיה¹⁹⁷, דהא מדרב המנונא יש לנו לחוש לקדושי שני¹⁹⁸, וכבר

וכתב שם גטו, דחיישינן דילמא ההוא דהוה מחגרא¹⁸⁸* בגמלא פרחא או דמסר מילי. והא דאמר' חיישינן לגמלא פרחא א"נ לקפיצה ע"י שם כדפרש"י ז"ל, הני טעמי סניפין בעלמא נינהו ואינם עיקר, שאפילו בדיני נפשות דכתיב והצילו העדה לא חיישי' להכי כדאיתא¹⁸⁹ התם,¹⁹⁰* [והכא] טעמא דמילי מסר הוא העיקר, וכן כתב הרב אברהם אב ב"ד¹⁹¹* ז"ל והרי סוגיא זו מבוררת יפה מפי רבינו הרב בשם רבו רבינו הגדול¹⁹²* הא דאמר' כי יתביתו¹⁹³* בהיני וכו'¹⁹⁴*. כבר

מצד חומר שיש עליה לבסוף, וכדעת הרמב"ם נפסק במחבר סי' יז' סע' מט'. ולפ"ו נראה דבודאי ליכא מקום לדברי רבינו הריטב"א כאן דאשה עצמה בקטטה ומלחמה שהעידה שמת בעלה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דלא נהא חוששין לקידושין, דאדרכה להרמב"ם והמחבר נראה דמדאורייתא מקודשת לשני, וגם להרמ"א שם ורוב פוסקים דפסקו בבעיא דלא איפשטא אם ניסת תצא, [וכנ"ל פשוט דברי רבינו ראה ציון 48] וראה באוצה"פ כרך ח' ס"ק שפח', מ"מ בפ"ת ס"ק קלח' נקט דגם לדעה זו חשש בדדמי באשה הוא רק דרבנן וכ"כ בשם מרה"צ ס"ק קלב', ואף להחת"ס בתשובה ח"א סי' נח' הובא בפ"ת דהוה ספק דאורייתא. וכנראה דנקט הכי משום הפוסקים דתצא באיבעיא דלא איפשטא כהרמ"א, וכמש"כ החשובת הר"ן מובא בכס"מ וכן ביש"ש סי' ד' ובפסקי ריא"ז, מ"מ גם לדידהו ליכא הכרח לומר כי אם דמדאורייתא חשוב "ספק" בחשש אשה עצמה בדדמי וכן בקטטה, אבל לומר [כרבינו] דלא הוה אפילו ספק ואין חוששין לקידושיה לא מצינו, אולם מסברא י"ל דלמאי דהבאתי פ"י ציון 133 דאף למאי דכתב רבינו הריטב"א (פח, א) דאשה עצמה נאמנת בעדות אשה מדאורייתא משום מדעל"ג בצירוף דייקא ומינסבא, [וראה פ"י ציון 131]. מ"מ מדכתב שם רבינו הטעם "דהכתוב מסרה לחכמים וכו'" וביאר החזו"א סימן כב' ס"ק ג' ז"ל: ודמתחילה נתנה תורה ע"ד חכמים להכריע מה נקרא ידיעה ועד להתיר אשת איש וחכמים יקבעו בזה חקים לכל ישראל וכו' וכל שלא קבעוהו ב"ד לא מקרי עדות וכו' עכ"ל. דמשמע דלא מהני לרבינו הריטב"א סברת מדעל"ג ודייקא ומינסבא מדאורייתא אלא היכי דקבעו חכמים דנאמנת בזה, דלפ"ו שפ"ד דלרבינו בקטטה או במלחמה דלא קבעו חכמים דנאמנת לכן עדות האשה עצמה לאו כלום מדאורייתא כיון דרשב"ע הוא, ולכן שפ"ד דרבינו לשיטתו כתב דאין חוששין לקידושיה בפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר, (והרמב"ם והשו"ע דפסקו דלא תצא אף באיבעיא דלא איפשטיה, לכאורה צ"ל דס"ל דמדעל"ג מועיל מדאורייתא אף בלי קביעות חכמים, וכדהבאנו בציון הנ"ל מהרמב"ן מובא כנדפס להריטב"א גיטין (ב, ב) דנאמנת משום גילוי מילתא) ואכת"י צ"ע. 198 כ"כ

במקום. 188* צ"ל נוסף: אתא. 189 מכות (ה, א). 190* נוסף בכתי"ד, [ובכתי"ס: דהכא]. 191* ע"פ כתי"ד, וגם ברמב"ן. (אך כנדפס, וכן ברשב"א בסוגיין וברמב"ן במכות בשם "הראב"ד") וגוף הפירוש גם בפס' הרי"ד ונ"י. מיהו בתוס' תירצו בשם ר"ת דהכא כיון שמתכוון לקלקל אשת חבירו אזל בגמלא פרחא אבל התם אם הלכו בגמלא פרחא היה מקלקלתם יותר [וראה בערול"נ]. וה"ר מנחם תירץ דאם איתא דאזלו בגמלא פרחא היה להם לטעון כך ומדלא אמרו הכי ש"מ דשקר הם מעידים, ולתירוץ זה הסכים המאירי במכות שם, (אך הרמב"ן ורבינו שם דתו ת"י זה דמשום והצילו העדה כל מה דאפשר למטען טענינן להו). וי"מ במאירי במכות תירץ: שזו שביבמות הוא שחששו לגמלא פרחא, מפני שרגלים לדבר שכן הוא, שהרי לא נמצא עוד ענין מנהרדעא אלא זה, ויש לחוש בה לדברים רחוקים אחר שאינם נמנעים להחמיר באיסור אשת איש. 192* כתי"ד, אך בנד': מר"ה בשם רבי ר"ה ז"ל. 193* ה"ג רבינו בב"ב (קעב, א), אך לפני בסוגיין: איתנכו, ולפני שם: קיימיתו. 194* כתי"ד, אך בנד': בשלי כתובי בשילי. ובכתי"ס: בשילהי כתובות בשילי. 195 בב"ב (קעב, א). 196 הרשב"א הביא ראייה זו. 196* נוסף בכתי"ד. 197 ל"מ בשאר פוסקים ד"ז של רבינו דאשה עצמה בקטטה שאמרה מת בעלי דאינה נאמנת, דאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דאין חוששין לקידושיה, [וכ"מ דמפרש רבינו גם במלחמה, דחד דינא קתני במתני', וכ"כ רבינו בכתובות (כג, א) ד"ה אית ליה בתי' א']. ונראה לפי הכס"מ פ"ג גירושין הל' ג' דבלא הוחזקה מלחמה בעולם דפסק הרמב"ם אם ניסת לא תצא אע"ג דהאיבעיא לא איפשטא, וביאר הכס"מ הטעם דמדינא איתתא מהימנא לומר מת בעלי אי משום מדעל"ג, אי מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה, כי איבעיא בלא הוחזקה ספיקא בדרבנן היא ונקטינן לקולא, הלכך אם ניסת לא תצא. [וגם בע"א בקטטה ובמלחמה פסק הרמב"ם שם אם ניסת לא תצא, ולהרבה פוסקים לא נפשט הבעיא להרמב"ם ראה ציונים 55, 57]. אלמא כל החשש בדדמי אף באשה עצמה רק דרבנן, ובט"ז ס"ק סה' דכל האיבעיות בסוגיין הולכות לדעת הרמב"ם על לכתחילה, דבדיעבד אינה אסורה כיון דעכ"פ יש לה מעלה דייקא ומינסבא

בענין קטטה

קטטה בינו לבינה וכו': היכי דמי קטטה בינו לבינה, אמר רב יהודה אמר שמואל באומרת לבעלה גרשני, כולהו נמי אמרו הכי אלא באומרת לבעלה גירשתי, וליהמנה מדרב המנונא דאמר רב המנונא אשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, באומרת גירשתי בפני פלוני ופלוני ושאינא ואמרו לא היו דברים מעולם.

מבואר בתי' הגמ' דכוונת מתני' דאין האשה נאמנת על מיתת בעלה כשיש קטטה היינו כשאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני ושאינא להעדים ואמרו להד'ם. ויש מחלוקת גדולה בהראשונים והפוסקים מהו הקובע לקטטה עפ"י סוגיין.

דהנה בצירור של הגמ' יש תרתי לגריעותא, א' עצם הקטטה בינה לבעלה דמזה שרצונה לצאת ממנו מוכיח דהוי מצב של קטטה, ב' ועוד הרי הוחזקה שקרנית לזה, דהעידה שבעלה נתן לה גט ובאו עדים ואמרו להד'ם, וא"כ יש בזה עצמו עוד טעם שלא להאמינה ונחלקו הראשונים האם סגי בקטטה שלא להאמינה, או רק בצירוף שהוחזקה שקרנית ג"כ.

ונ"מ בדינו של הרמ"א כשבעלה המיר דתו והניחה עגונה, דהביא בשם השלט"ג דהוי כקטטה דאינה נאמנת לומר מת בעלי, והעירו הבית מאיר ורע"א דלהרמב"ם תהא נאמנת דהא לא הוחזקה שקרנית, ויש עוד נ"מ בדינו של הבית שמואל באשה שאמרה גרשתי בזמה"ז ולא הכחשיהו עדים עיין להלן.

א. רמב"ם בהל' גירושין פ"ג ה"א.

כתב הרמב"ם דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני וכו' אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה, עכ"ל.

ב. בית שמואל סימן י"ז ס"ק ק"מ.

כתב דאם אמרה לבעלה גרשתני באופן שלא הוכחשה אבל אינה נאמנת מאיזה סיבה [כגון בזמה"ז דנעשו חצופות וכתב הרמ"א דאינן נאמנות] א"כ תהא נאמנת לומר מת בעלי כיון דלא הוחזקה לשקרנית שהרי לא באו עדים להעיד שלא קיבלה גט. ומוכח דאע"ג דהוי קטטה גמורה בזה שאמרה גרשתני, מ"מ כיון דלא נתבררה שאמרה שקר שפיר נאמנת.

ג. רמ"א סי' י"ז סעיף מ"ח.

הביא מהשלט"ג דהיכי דבעלה המיר דתו והניחה עגונה אז דינו כקטטה דאינה נאמנת לומר מת בעלי.

ד. חלקת מחוקק סקצ"ד.

הקשה על הרמ"א הא צריך דוקא כשיש ריעותא שאמרה גרשני ואישתכח שיקרא דאז הוחזקה לשקר, אבל כשבעלה נשתמד לא הוחזקה בכך.

ד. בית מאיר סי' י"ז סעיף מ"ח.

דייק מהרמב"ם דמשמע דדוקא משום דהוחזקה שקרנית דע"י העדים ידעינן דאשה זו ודאי אמרה שקר, ואין להאמינה במת בעלי. וכתב דזהו מקור להבית שמואל.

אולם העירו דמהשלט"ג והרמ"א מוכח דלא כזה, דהרמ"א (סעיף מ"ח) שכתב דגם בהמיר דתו הוי קטטה מוכח דלא כזה.

אמנם הקשה דסתימת הגמי' משמע דא"צ הוחזקה שקרנית, דהא לולי דר' המנונא לא היו צריכין לומר ציור כזה.

ה. שו"ת הר צבי סי' נ"ג.

שנשאל באופן שיש שאמרה מת בעלי ובעלה המיר ונשא נכרית, ודן אי הוי כקטטה וכתב דאינו ברור שיהא נחשב כקטטה דהא יש פוסקים דס"ל דצריך דוקא דהוחזקה לשקרנות [וכמבואר בחלקת מחוקק וכו'], והתיר [כנראה בצירוף עוד דברים ע"ש].

מכחיות זו לא זו לא הוי עדות, קמ"ל: סעיף מ"ח קלט) בגון שאמרה גרשני בפני פלוני. אבל אם אמרה גרשני לא הוי קטטה, דכולה נמי אומרות קן. שם נש"ס [יבמות קט"ז ע"א]: [קמ] והבחישה. גרשני הסימן [סעיף ב' בהג"ה] כתב, צו"ז אינה נלמנת לומר גרשתי, מ"מ אם אין עדים למכחישים אותה, אינה מוחזקת למסקנת כשאומרת מת בעלה:

מח קמ"במה דברים אמורים שהאשה נאמנת לומר מת בעלי כשיש שלום בינו לכינה ושלום בעולם וס"א אבל אם יש קטטה בינו לכינה [ג] קלט) בגון שאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני ובאו אותם העדים קמ"והכחישה

סעיף מ"ח [ג] בגון שאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני. וזקף קטטה כו שגדלה השגחה להפקיע עגמה מצעלה נשקר, וז"ל חיישין אולי גם עמה נשקר ותאמר שמת בעלה אע"פ שלא מת, אבל אם נתקוטטה עם צעלה ואומרת לו גרשתי, אין זו קטטה, דכולה אומרות הכי נשעת כעסק, ולא נחשדת בשביל זה לומר נדדמי, ומכ"ש לשקר:

ציונים ומקורות קמ) טור. קמא) טור ורמב"ם פ"ג מגירושין ה"א. שני"ס (28) כ"ה ממהדרורות הבאה"ג והב"ש ואילך, וכ"ה בגמ'. בד"ר: גרשתי, וכ"ה בדפוס הטור שהיו לפני הב"י.

בית שאר

ערך לחם

סעיף מ"ח. קטטה כו'. וכן אם היתה פרוצה ביותר דלא חיישא לקלקולא, משתדלין ב"ד לברר הענין. וכן אם שיקרה פעם אחת תו לא מהימנא. רדב"ד [הג"ה] סי' תפמ"ב.

טורי זהב

נחלת צבי

סעיף מ"ח [סא] אבל אם יש קטטה. הטעם, רב חנינא אמר משום דמשקרא, רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדומי [יבמות קט"ז ע"א]:

סעיף מ"ח קה. אבל אם יש קטטה כו'. כן הוא לשון רמב"ם פ"ג מה"ל גירושין [ה"א], ולא כתב לחלק בין אם היא המחילה הקטטה או הוא. נלע"ד דהרמב"ם מפרש להא דאמרו נש"ס פרק האשה שלום

הושט מנ"ח

[יבמות קט"ז ע"ב] איכא צינייהו [דארגיל הוא] קטטה, היפך מפירוש המוס' [שם ד"ה איכא], וקצר ללמ"ד משום דמשקרא אפילו אם הוא המחיל בקטטה חיישין להאי חששא, ולמ"ד דאמרה נדדמי, כשהוא המחיל לא חיישין להכי, ותפס לחומרא לטעמא משום דמשקרא, הואיל דחזין שהיא משקרת ואמרה גרשתי והכחישה, אבל תוס' כתבו ישונו לה ופירשו להיפך, ע"ש. לכן פירש הרב המגיד שדעת רמב"ם היא אפילו אמרה קצרתיו וכמו שהגיה הרב הג"ה, הואיל דהחזקה שקרנית. וגם הרא"ש [שם פט"ו סי' ר'] כתב ועבדין לחומרא, וכן פסק הטור וכתב, אפילו עד (המסייע) [מסייעה] אינה נלמנת, נראה שפרש גם כן כמו שפירשתי לעת הרמב"ם, דלא היה קוצר כפירוש המוס' שפירשו להיפך, א"כ למה אינה נלמנת כשיש עד המסייע אם הוא המחיל הקטטה כיון דטעמא דאמרה נדדמי, וזקף: קו. והבחישה. וזקף אם הכחישה, אבל אם לא הכחישה נלמנת, משום חזקה שאין אשה מעזה בפני בעלה:

באר הגולה

סעיף מ"ח ט. משנה שם דף קי"ד ע"ג. י. אוקימתא דגמרא שם דף קט"ז ע"א.

פתחי תשובה

באר היטב

שהיה בנתן, על כרחינו אנו אומרים שנודמנו שאר הסימנים באיש אחר כמו שהיה בנתן. ואף דכאן שהיא אחת מחמש נשים, דהיינו בת חמותה, אינה נאמנת לאוסרה, כמ"ש בשו"ע סעיף מ"ו לענין צרתה וכתבו האחרונים דה"ה שאר הפסולין. זה אינו, דשם מיייר בהכחשה, שהיא אומרת מת וצרתה אומרת לא מת, אבל בנידון שלפנינו שאין שום אדם מכחיש לאחות בעלה כעסק השומא, אין לנו ראייה שאינה נאמנת, ואדרבה, משמעות הגמ' יבמות קי"ח [ע"א] דשלא במקום הכחשה לא אמרינן לאו כלום הוא. ושם בסוף התשובה כתב, סיומא דהך פיסקא, אם הקברנים בשעה שנתעסקו עם המת כבר ידעו מדברי אחות המת שאמרה שיש שומא וא"כ הוה מילתא דרמיה עלייהו ואפ"ה לא מצאו שם שומא, אז אני נשאר בדעתי שאין להתיר העגונה הזאת. אך אם בשעת הקבורה עדיין לא ידעו, אלא שחיפשו בגופו למצוא סימנים לחקנת עגונה כנהוג ולא היה מילתא דרמיה עלייהו לחפש היטב כיון שמצאו קצת סימנים, אז אני נמנה עמכם להתירה. ודיברתי מזה עם חכמי עירי, וג"כ יפה אמרו בכחא דהתיירא כי אולי השומא שהיתה אצל הטבור היתה לצד מטה במקום השער ולכך לא היתה נראית כו', וכיון שכן איכא למימר שבילדותו קודם שצמתו שערות שלמטה היתה השומא ניכרת כו', ויוכלו שם לחקור ועד אחד נאמרו, ואם שוב איננה בחיים, תולין להקל שאין כאן הכחשה, עכ"ד ע"ש. ולפי טעם זה אפשר דאפילו ידעו הקברנים מדבריה יש להקל. [ועיין מה שכתבתי לעיל סקצ"ח]: סעיף מ"ח קס"ה. אבל אם יש קטטה. עיין בתשובת נוב"י [קמא אה"ע] סי' ל"ח שכתב [על עובדא דדידיה דמייירי בהחזיקה היא קטט] וז"ל, מטעם קטט אין להחמיר, דעד כאן לא איבעיא להו בפרק האשה שלום [יבמות קי"ד ע"ב] בהחזיקה היא מלחמה בעולם, אלא משום [כיון] דאחזקה (ד) אמרה בדומי [ולא שייך מה לי לשקר, אבל בהחזיקה היא קטט שפיר אמרינן מה לה לשקר. ועוד, דהרי איבעיא להו [שם קט"ז ע"ב] עד אחד בקטטה מאי, מאי טעמא דעד אחד משום דעבידא לגלויי כו' או דילמא משום דדייקא כו', הרי שלא נתפקו אלא אטעמא דעד אחד מהימן, אבל אי הוי עד אחד מהימן בלי שום טעם רק מן הדין, אז ודאי דנאמן אף בקטטה. והנה ברך פ"ח [ע"א] שם וכן בי"ד סימן קכ"ז [סעיף ג'] מבואר דבלא איתחוק איסורא עד אחד נאמן מן הדין [עיין מה שכתבתי לקמן סימן מ"ב סעיף א' סק"ג], אלא שבאשת איש איתחוק איסורא, אבל כאן אשה זו לא נודע אם היה לה בעל כלל, שהרי אין אדם מכיר אותה, רק מפיה ומפי העד אנו חזין, ומיקרי לא איתחוק איסורא ועד אחד נאמן מן הדין, וממילא נאמן אף בקטטה. וזה אצלי יסוד מוסד קולא לכל העגונות הבאות לפני ולא נודע מי הן [וה]אם היה להן בעל, דלא מיקרי איתחוק איסורא אלא אם ידוע בעדים שהיה לה בעל. אך כל זה אם הוא כוז האשה שגם היא עצמה מעירה על מיתת בעלה, אבל אם עד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, אף שאין אנו יודעין אם היא אשת איש, מ"מ היא בעצמה אצלה איתחוק איסורא, ואין עד אחד נאמן מן הדין רק מטעם עבידא לגלויי או מטעם דייקא. וע"ש עוד שכתב, דאף שכתבתי דכאן לא מיקרי איתחוק איסורא, היינו לענין קטט שאנו ב"ד לא נאמין לדברי עד אחד מטעם איתחוק איסורא, אמרינן שפיר דלדידן לא איתחוק ומפי העד והאשה אנו חזין והפה שאסר כו'. אבל בספק אחר, כגון ספק ג' ימים וכה"ג, עיקר פלפולינו על העד והאשה גופה דלהם ראוי להסתפק בזה שמא אחר ג' ימים, ולהם איתחוק איסורא, ואיך סימון להקל שהוא תוך שלשה בספק דאורייתא, וחזקת איסור להם, ע"ש: קסו. שאמרה גרשתי. עיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ב שכתב דמכ"ש אם החזקה שקרנית כמילתא דמיתה גופא, שאמרה פעם אחת מת בעלי והוכחשה בעדים, אפילו לא הספיקה להנשא עד שבאו עדים, שוב לא מהימנא וימנא אחריתי לומר מת בעלי, ע"ש: קסז. העדים והכחישה. כתב הב"ש [סק"ק מ"ן], בריש סימן זה (כתבתי) [כתב]

ראש פינה - עקבי הבית

ראש פינה - חלקת השדה

אורי צ"א

סק"ק ק"מ. בזה"ו אינה נאמנת כו'. וז"ל למה ליה דהכחישה עלים. וה"ה דלא להקשות למה לי לומר דאמרה בפניו דלריך לומר שהכחישה, למה דאמרה שלא בפניו דלא ודאי אינה נלמנת, או בפניו ותובעת כחובתה לעת האומרים דאינה נלמנת לעיל גרשני סימן זה [סעיף ב']. ולפי מה שמירן, גם נאלו לא הוי קטטה כיון שאין מכחישה. ובספר עני ארזים [סק"ק ע"ח] הוכיח דגם נאלו הוי קטטה, רק מ"ש לקמן דלפניו נא עד אחד וסייע לה לא משא [היינו] דוקא בהוכחה מעדים, אבל נלא הוכחה בעדים מהני עד אחד, ע"ש בלריכות:

חידושי הגר"ע"א

סעיף מ"ח [ז] גירשתי בפני פלוני. נ"ב, אם אמרה שלא בפני גרשתי ולא הוכחה בעדים, אף דאינה נלמנת, מ"מ ככה"ג דאומרת מת בעלי נלמנת, דלא הוסיקה למסקנת. מהר"ק שורש ע"ג:

מכחיות זו את זו לא היו עדות, קמ"ל: סעיף מ"ח קלט) בגון שאמרה גרשתי בפני פלוני. אבל אם אמרה גרשתי לא היו קטטה, דכולהו נמי אומרות קן. שם נש"ס [יבמות קט"ז ע"א]: קמ) והבחישה. גרש הסומן [סעיף ב' בהג"ה] כתב, צו"ל אינה נאמנת לומר גרשתי, מ"מ אם אין עדים למכחישים אותה, אינה מוחזקת למסקנת כשאומרת מת בעלה:

מח קמ) במה דברים אמורים שהאשה נאמנת לומר מת בעלי כשיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם וס"א אבל אם יש קטטה בינו לבינה [ג"קלט) בגון קמ) שאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני ובאו אותם העדים קמ) והכחישה

ציונים ומקורות קמ) טור. קמא) טור ורמב"ם פ"ג מגירושין ה"א. שני"ס (28) כ"ה ממהדרורות הבאה"ג והב"ש ואילך, ובי"ה בגמ'. בד"ר: גרשתי, וכ"ה בדפוס הטור שהיו לפני הב"י.

סעיף מ"ח ג' כגון שאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני. וזקף קטטה כו' שגדלה השגחה להפקיע עגמה מצעלה נשקר, וז"ל חיישין אולי גם עמה נשקר ותאמר שמת בעלה אע"פ שלא מת, אבל אם נתקוטטה עם בעלה ואומרת לו גרשתי, אין זו קטטה, דכולהו אומרות הכי נשעת כעסק, ולא נחשדת בשביל זה לומר נדדמי, ומכ"ש לשקר:

ערך לחם

סעיף מ"ח. קטטה כו'. וכן אם היתה פרוצה ביותר דלא חיישא לקלקולא, משתדלין ב"ד לברר הענין. וכן אם שיקרה פעם אחת תו לא מהימנא. רדב"ד (ה"ג) סי' תקמ"ב.

טורי זהב

סעיף מ"ח [סא] אבל אם יש קטטה. הטעם, רב חנינא אמר משום דמשקרא, רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדומי [יבמות קט"ז ע"א]:

נחלת צבי

סעיף מ"ח קה. אבל אם יש קטטה כו'. כן הוא לשון רמב"ם פ"ג מה"ל גירושין [ה"א], ולא כתב לחלק בין אם היא המחילה הקטטה או הוא. נלע"ד דהרמב"ם מפרש להא דאמרו נש"ס פרק האשה שלום

הושט
מנ"ש

[יבמות קט"ז ע"ב] איכא צינייהו [דארגיל הוא] קטטה, היפך מפירוש המוס' [שם ד"ה איכא], וקצר ללמ"ד משום דמשקרא אפילו אם הוא המחיל בקטטה חיישין להאי חששא, ולמ"ד דאמרה נדדמי, כשהוא המחיל לא חיישין להכי, ותפס לחומרא לטעמא משום דמשקרא, הואיל דחזין שהיא משקרת ואמרה גרשתי והכחישה, אבל תוס' כתבו ישונו ליה ופירשו להיפך, ע"ש. לכן פירש הרב המגיד שדעת רמב"ם היא אפילו אמרה קצרתיו וכמו שהגיה הרב הג"ה, הואיל דהחזקה שקרנית. וגם הרא"ש [שם פט"ו סי' ר'] כתב ועבדין לחומרא, וכך פסק הטור וכתב, אפילו עד (המסייע) [מסייעה] אינה נאמנת, נראה שפרש גם כן כמו שפירשתי לעיל הרמב"ם, דלא היה קוצר כפירוש תוס' שפירשו להיפך, א"כ למה אינה נאמנת כשיש עד המסייע אם הוא המחיל הקטטה כיון דטעמא דאמרה נדדמי, וזקף: קו. והבחישה. זקף אם הכחישה, אבל אם לא הכחישה נאמנת, משום חזקה שאין אשה מעזה בפני בעלה:

באר הגולה

סעיף מ"ח ט. משנה שם דף קי"ד ע"ג. י. אוקימתא דגמרא שם דף קט"ז ע"א.

פתחי תשובה

שהיה בנתן, על כרחינו אנו אומרים שנודמו שאר הסימנים באיש אחר כמו שהיה בנתן. ואף דכאן שהיא אחת מחמש נשים, דהיינו בת חמותה, אינה נאמנת לאוסרה, כמ"ש בשו"ע סעיף מ"ו לענין צרתה וכתבו האחרונים דה"ה שאר הפסולין. זה אינו, דשם מיייר בהכחשה, שהיא אומרת מת וצרתה אומרת לא מת, אבל בנידון שלפנינו שאין שום אדם מכחיש לאחות בעלה כעסק השומא, אין לנו ראייה שאינה נאמנת, ואדרבה, משמעות הגמ' יבמות קי"ח [ע"א] דשלא במקום הכחשה לא אמרינן לאו כלום הוא. ושם בסוף התשובה כתב, סיומא דהך פיסקא, אם הקברנים בשעה שנעסקין עם המת כבר ידעו מדברי אחות המת שאמרה שיש שומא וא"כ הוה מילתא דרמיא עלייהו ואפ"ה לא מצאו שם שומא, אז אני נשאר בדעתי שאין להתיר העגונה הזאת. אך אם בשעת הקבורה עדיין לא ידעו, אלא שחיפשו בגופו למצוא סימנים לחקנת עגונה כנהוג ולא היה מילתא דרמיא עלייהו לחפש היטב כיון שמצאו קצת סימנים, אז אני נמנה עמכם להתירה. ודיברתי מזה עם חכמי עירי, וג"כ יפה אמרו בכח דהתיירא כי אולי השומא שהיתה אצל הטבור היתה לצד מטה במקום השער ולכך לא היתה נראית כו', וכיון שכן איכא למימר שבילדותו קודם שצמתו שערות שלמטה היתה השומא ניכרת כו', ויוכלו שם לחקור את אחות המת, ואם שוב איננה בחיים, תולין להקל שאין כאן הכחשה, עכ"ד ע"ש. ולפי טעם זה אפשר דאפילו ידעו הקברנים מדבריה יש להקל. [ועיין מה שכתבתי לעיל סקצ"ח]: סעיף מ"ח קס"ה. אבל אם יש קטטה. עיין בתשובת נוב"י [קמא אה"ע] סי' ל"ח שכתב [על עובדא דדידיה דמייירי בהחזיקה היא קטט] וז"ל, מטעם קטט אין להחמיר, דעד כאן לא איבעיא להו בפרק האשה שלום [יבמות קי"ד ע"ב] בהחזיקה היא מלחמה בעולם, אלא משום [כיון] דאחזקה (ד) אמרה בדדמי [ולא שייך מה לי לשקר, אבל בהחזיקה היא קטט שפיר אמרינן מה לה לשקר. ועוד, דהרי איבעיא להו [שם קט"ז ע"ב] עד אחד בקטטה מאי, מאי טעמא דעד אחד משום דעבידא לגלויי כו' או דילמא משום דייקא כו', הרי שלא נתפקו אלא אטעמא דעד אחד מהימן, אבל אי הוי עד אחד מהימן בלי שום טעם רק מן הדין, אז ודאי דנאמן אף בקטטה. והנה ברף פ"ח [ע"א] שם וכן בי"ד סימן קכ"ז [סעיף ג'] מבואר דבלא איתחוק איסורא עד אחד נאמן מן הדין [עיין מה שכתבתי לקמן סימן מ"ב סעיף א' סק"ג], אלא שבאשת איש איתחוק איסורא, אבל כאן אשה זו לא נודע אם היה לה בעל כלל, שהרי אין אדם מכיר אותה, רק מפיה ומפי העד אנו חזין, ומיקרי לא איתחוק איסורא ועד אחד נאמן מן הדין, וממילא נאמן אף בקטטה. וזה אצלי יסוד מוסד קולא לכל העגונות הבאות לפני ולא נודע מי הן [וה]אם היה להן בעל, דלא מיקרי איתחוק איסורא אלא אם ידוע בעדים שהיה לה בעל. אך כל זה אם הוא כוז האשה שגם היא עצמה מעירה על מיתת בעלה, אבל אם עד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, אף שאין אנו יודעין אם היא אשת איש, מ"מ היא בעצמה אצלה איתחוק איסורא, ואין עד אחד נאמן מן הדין רק מטעם עבידא לגלויי או מטעם דייקא. וע"ש עוד שכתב, דאף שכתבתי דכאן לא מיקרי איתחוק איסורא, היינו לענין קטט שאנו ב"ד לא נאמין לדברי עד אחד מטעם איתחוק איסורא, אמרינן שפיר דלדידן לא איתחוק ומפי העד והאשה אנו חזין והפה שאסר כו'. אבל בספק אחר, כגון ספק ג' ימים וכ"ה, עיקר פלפולינו על העד והאשה גופה דלהם ראוי להסתפק בזה שמא אחר ג' ימים, ולהם איתחוק איסורא, ואיך סימון להקל שהוא תוך שלשה בספק דאורייתא, וחזקת איסור להם, ע"ש: קסו. שאמרה גרשתי. עיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ב שכתב דמכ"ש אם החזקה שקרנית כמילתא דמיתה גופא, שאמרה פעם אחת מת בעלי והוכחשה בעדים, אפילו לא הספיקה להנשא עד שבאו עדים, שוב לא מהימנא וימנא אחריתי לומר מת בעלי, ע"ש: קסז. העדים והכחישה. כתב הב"ש [סק"ק מ"ן], בריש סימן זה (כתבתי) [כתב]

ראש פינה - חלקת השדה

סקצ"ג. קטטה כוז כו'. עיין מה שכתבתי בבאורי לב"ש ס"ק *ק"מ: אורי צ"א

ראש פינה - עקבי הבית

סק"ק ק"מ. בזה"ו אינה נאמנת כו'. וז"ל למה ליה דהכחישה עלים. וה"ה דלא להקשות למה לי לומר דאמרה בפניו דלרף לומר שהכחישה, למה דאמרה שלא בפניו דלא ודאי אינה נאמנת, או בפניו ותובעת כתובתה לעת האומרים דאינה נאמנת לעיל גרשתי סימן זה [סעיף ב']. ולפי מה שמירן, גם נאלו לא היו קטטה כיון שאין מכחישה. ובספר עני ארזים [סק"ק ע"ח] הוכיח דגם נאלו היו קטטה, רק מ"ש לקמן דלפילו נא עד אחד וסייע לה לא משא [היינו] דוקא בהכחשה מעדים, אבל נלא הכחשה בעדים מהני עד אחד, ע"ש בלריכות:

חידושי הגר"א

סעיף מ"ח נון גירשתי בפני פלוני. נ"ב, אם אמרה שלא בפני גרשתי ולא הוכחשה בעדים, אף דאינה נאמנת, מ"מ ככה"ג דאומרת מת בעלי נאמנת, דלא הוסיקה למסקנת. מהר"ק שורש ע"ג:

צדו או שנשתמד בעלה והניחה עגונה. אם נהגה אלפסי דף ת"ג ע"ב [יבמות מ"ג ע"ב מדפי הר"ף אות א'] חולק על דעה זאת. וזאת פשוט הגמרא [שם קט"ז ע"א] והפוסקים משמע דלא אמרינן דאינה נאמנת אלא בחזין זה ריעותא שאמרה גירשני בפני עדים ואישתכח שיקרא, דא הוחזקה לשקר, אבל בשביל צעלה שנשתמד לא הוחזקה לעבור על [סב] [צדו קמ"א] או שנשתמד

קמ"א] או שנשתמד. כ"כ בשלטי גבורים [יבמות מ"ג ע"ב מדפי הר"ף אות א'] צמס יש אומרים, והוא חולק עליהם וז"ל, ולי נראה שלא אמרו אינה נאמנת אלא בקטטה וכו', אבל אם נשתמד ומרד זה או שהיה צעלה כופר בעיקרה, הרי זו נאמנת, ואין מחזיקים אותה דמשקרה. והרב רמ"א פוסק כיש אומרים, וי"ל משום [ד] לחומרא חשש כדעת יש אומרים. גם י"ל [ד] והרב רמ"א ס"ל [ד] והי שמי

בית מאיר

פנינו ב"י לא פסק. ובתשובת רמ"א סיף סי' ק"ל כתב דה"א סי' כ"ב כ"ש דורא' סוג' דתנשא ה"א לתנאי' ובי"ד סי' קט"ט

עיי' מהר"ף סי' ק"ט

בדפוסים ובני נמצא כאן לשון עיני ד"ה ואמרו והתבוננו למשפט דתנאי' אח"כ

דעות בשלטי גבורים חליין בפלוגתא הרמב"ם [פי"ג מגירושין ה"א] ושאר פוסקים אם אמרינן כשהוא מרגיל קטטה דמשקרת כמ"ש בסמוך [ס"ק קמ"ב], וכשנשתמד הוי כמרגיל הוא קטטה, והשלטי גבורים ס"ל כשיטת חוס' [יבמות קט"ז ע"ב ד"ה איכא] [ד] צמרגיל הוא קטטה לא אמרינן דמשקרת, ויש אומרים ס"ל דמשקרת, אבל לשיטת המחבר דפוסק כרמב"ם [ד] צמרגיל הוא קטטה דמשקרת*, א"כ כשנשתמד אמרינן נמי דמשקרת. וכתב בט"ז [ס"ס] [ב] דכתב בשמחה, אם יש עד אחד לא *תלא כה"ג. ומה שהביא בח"מ [ס"ק צ"ד] ראיה מתשובת הר"ן שכתב, עד אחד שמעיד דמומר מת דבכר לא מהני משום [ד] עד אחד דבכר לא מהני, ולא כתב הטעם דעד אחד לא מהני בקטטה, י"ל משום [ד] הר"ן ס"ל עד אחד בקטטה נאמן וס"ל דאיפשט הצעיה עד אחד בקטטה [שם] כמו עד אחד במלתמה [שם קט"ז ע"א], כמה דהקשו הרשב"א [קט"ז ע"ב] והריטב"א [שם] על הר"ף [מ"ג ע"ב מדפי הר"ף] למה צעיה זו לא איפשט וצעיה [ד] עד אחד במלתמה איפשט כמ"ש לקמן [ס"ק קמ"ג]:

דעות בשלטי גבורים חליין בפלוגתא הרמב"ם [פי"ג מגירושין ה"א] ושאר פוסקים אם אמרינן כשהוא מרגיל קטטה דמשקרת כמ"ש בסמוך [ס"ק קמ"ב], וכשנשתמד הוי כמרגיל הוא קטטה, והשלטי גבורים ס"ל כשיטת חוס' [יבמות קט"ז ע"ב ד"ה איכא] [ד] צמרגיל הוא קטטה לא אמרינן דמשקרת, ויש אומרים ס"ל דמשקרת, אבל לשיטת המחבר דפוסק כרמב"ם [ד] צמרגיל הוא קטטה דמשקרת*, א"כ כשנשתמד אמרינן נמי דמשקרת. וכתב בט"ז [ס"ס] [ב] דכתב בשמחה, אם יש עד אחד לא *תלא כה"ג. ומה שהביא בח"מ [ס"ק צ"ד] ראיה מתשובת הר"ן שכתב, עד אחד שמעיד דמומר מת דבכר לא מהני משום [ד] עד אחד דבכר לא מהני, ולא כתב הטעם דעד אחד לא מהני בקטטה, י"ל משום [ד] הר"ן ס"ל עד אחד בקטטה נאמן וס"ל דאיפשט הצעיה עד אחד בקטטה [שם] כמו עד אחד במלתמה [שם קט"ז ע"א], כמה דהקשו הרשב"א [קט"ז ע"ב] והריטב"א [שם] על הר"ף [מ"ג ע"ב מדפי הר"ף] למה צעיה זו לא איפשט וצעיה [ד] עד אחד במלתמה איפשט כמ"ש לקמן [ס"ק קמ"ג]:

נחלת צבי

קז. או שהמיר בעלה. הגאון מהר"ש קאידנאוור הקשה כאן, דהא מסיק בהגהות אלפסי [שלטי הגבורים יבמות מ"ג ע"ב מדפי הר"ף אות א'] דממיר לא הוי קטטה, ושכן מוכח משאלת [ו] מתשובת הר"ן סי' (נ"ג) [ג']

קז. או שהמיר בעלה. הגאון מהר"ש קאידנאוור הקשה כאן, דהא מסיק בהגהות אלפסי [שלטי הגבורים יבמות מ"ג ע"ב מדפי הר"ף אות א'] דממיר לא הוי קטטה, ושכן מוכח משאלת [ו] מתשובת הר"ן סי' (נ"ג) [ג']

ביאור הגר"א

סעיף מ"ד קמו. או שנשתמד כו'. לשון שלטי גבורים [המובא בצינונים שבהג"ה], ומורי זקני הרב [ש"ת הר"י סי' ג'] כתב שאם הניחה בעלה עגונה והלך ושמת, קטטה בינו לבינה הוא ואינה נאמנת עליו. ואני אומר שלא אמרו אינה נאמנת בקטטה אלא כשהרגילה היא הקטטה ע"י גירושין כמו שביארנו שגילתה דעתה שאינה חפיה בו, אבל אם נשתמד ומרד זה, או שהיה צעלה ליסטים וכופר בעיקרה, הרי זו נאמנת עליו ואין מחזיקין אותה דמשקרת. מנא הו"א מדבריו שהקשה שמי קושיות, אחד, [ד] דוקא ע"י גירושין הוי קטטה, שגילתה דעתה שאינה חפיה בו, שהרי אמרה גירשני כו', אבל בשאר אפילו נשתמד אמרינן שמה חפיה בו ואין נקראת קטטה, ודימה לליסטים וכמ"ש צב"ר פרשה כ' [סי' י"ח] מעשה באשה כו'. ועוד, דבקטטה גופא דוקא דלרגילה היא, וכאן הרגיל הוא. והרב לא רצה בקושיא הרמב"ם, דדעת כל הראשונים דנשתמד נקרא קטטה, דאיצטרי לן בסוף פרק ט"ו [יבמות ק"י"ח ע"ב] המזכה גט לאשה במקום קטטה כו' [ומפ'] [ו] פוסק [רמ"א] [בתשובה המובאת בהגהות מרדכי גיטין סי' ה"ס] ובתרומות הדשן סי' רל"ז [וכן הראשונים דמוזין גט לאשת מומר, ואף דאיכא שם קלמ חולקים היינו שסוברים דהוי כמו קטטה דאמרינן טב למיחז [קלמ] [טן דר] כמו בקטטה, כמ"ש מהר"מ [בתשובה המובאת בכ"י סי' קמ"] ובתרומות הדשן סי' רל"ז, והר"ן [בתשובה סי' מ"ג] כתב דלא פלוג ואפילו ציקשה גט להדיא, ומהרי"ק

[שורש קמ"א] פירש דהאיצטרי קאי אם יכול לחזור [צה] [בו] אבל לא להתייר גגט זה, אבל כולם ס"ל דהוי כמו קטטה וגרע מקטטה, ועיין צ"י סימן [ק"ס] [ק"מ]. ולכן לא כתב הרב אלא נשתמד, אבל לא ליסטים כו'. ואקושיא שניה ס"ל לרב [ד] אפילו ארגיל הוא, כמ"ש הרמ"ש [פ"טו סי' ר']. אלא לפירוש חוס' [קט"ז ע"ב ד"ה איכא] הוא דוקא לרב שימי, וא"כ בקרבתי הוי זו נאמנת, ואף אמיל כשניה לחומרא, מ"מ בקרבתי וכמ"ג ממה נפשך היא נאמנת. וכ"כ שלטי גבורים שם, הרגיל הוא הקטטה כו' אינה נאמנת כו' לפיכך אם אמרה מת וקרבתי נאמנת כו'. וכמ"ג פריך קושיא שניה הנ"ל. אבל לפי מ"ש כמ"מ [פי"ג מגירושין ה"א] צמס הרמ"ש [סי' כ'] האיכא צינייהו להיפק, דלמ"ד משום דמשקרה, רוצה היא להשמט ממנו ומפיה היא לאסור [*עצמה] עליו, ולמ"ד גדדמי ואינה משקרה משום דנפיק מורא כל הדרכים האלו זה אלא מרוב שנאתה לא שמה לב עליו כל כך, דצרגיל הוא ליכא למיחז כיון שאינה שונאה אותו שגאה טעמיה, ופסק הרמב"ם כמ"ד משום דמשקרה, ולכן אפילו ארגיל אינה ואפילו קרבתי, דמ"ג *אלא א"כ לרב זה, דהרמב"ם איל לשיטתו דס"ל דאפילו בקרבתי אמרה גדדמי כמ"ש לעיל סעיף ל"ג [סי' ק"ז] וכמ"ש למטה [סי' ק"ג] במלתמה. וזהו יחא קושית הרשב"א [קט"ז ע"א] שלא אמרו איכא צינייהו שאמרה קרבתי, אלא דהרמב"ם כתב בהדיא הטעם משום דמשקרה וכמ"ש למטה [סי' קמ"ו]:

עיי' כ"ז

עיי' בשם הרמ"ש מהר"ף

באר היטב

קלט. שנשתמד בעלה. עיין ח"מ [ס"ק צ"ד] צ"ש [סי' קמ"א] והרמ"ש ח"א סי' כ"א:

פתחי תשובה

דבזמן הזה אינה נאמנת לומר גירשני. מ"מ אם אין עדים דמכחישים אותה, אינה מוחזקת למשקרת, עכ"ל. ובספר בית מאיר תמה עליו דמשמעות הגמ' [יבמות קט"ז ע"א] במה דמקשה וליהמנה מדרב המנונא הב"ש בזה הוא אף לדינא דגמרא, ובאמרה שלא בפניו שגירשה, ע"ש. ועיין במראות הצובאות [סי' קע"א] מזה: קסח. או שנשתמד בעלה. עיין ב"ש [סי' קמ"א] שכתב דבשלטי גבורים כתב כן בשם יש אומרים וחולק עליהם, אלא דהרמ"א חשש לחומרא ופסק כדעת יש אומרים. וכתב עוד דהני שתי דעות תליין בפלוגתא הרמב"ם ושאר פוסקים אי אמרינן כשהוא מרגיל קטטה דמשקרת, וכשעוב דת הוי כמרגיל הוא קטטה, והשלטי גבורים

ראש פינה - חלקת השרה

ס"ק צ"ד. ובאמת פשוט הגמ' כו'. בספר עצי ארזים טוף ס"ק קע"ט כתב ראייה לדברי הרמ"א מהא דאיחא [יבמות] דף ק"י"ח [ע"ב] המזכה לאשה גט במקום קטטה מהו, כיון דאית לה קטטה וכות הוא לה או לא, ופשה דאינו וכות לה דטב למיחז טן דו, ומסתמא הך קטטה נמי היינו דאמרה גירשני, ובומור הורה בתרומות הדשן [סי' רל"ז] שאחר יזכה לה גט גדדמי תאמר כיון שמ"מ יש להם קטטה. והרמב"ם מפרש להיפק, דלמ"ד משום דמשקרה גם כהוא הרגיל יש לומר, אבל למ"ד משום דנדדמי, כיון דהיא רחמא ליה רק הוא הרגיל, כיון דגם כהרגילה היא לא חיישין דמשקרה רק לדדמי, א"כ כהרגיל הוא והיא אינה שונאת אותו לא חיישין גם לדדמי, עיין בס"ק משנה פ"ג [מגירושין ה"א], ולכן אינו מחלק הרמב"ם בין הרגיל הוא ליהא כיון דפוסק לחומרא כמ"ד משום דמשקרה, ולכן פסק ג"כ דקרבתי לא מהני כיון דחיישין למשקרה. דפוסק בהרמב"ם כו'. מלל מחלק בין כשמרגיל הוא או לא הוא כן ג"ל כמבני זה כדי שחזין דברי הב"ש, אך אמתי דבריו צ"ע, דלפי דברי רמ"א משמע דנהמיר אינה נריכה לומר גירשתי, דהא כתב אומרת גירשתי והכחשה או שהמיר כו', מנא הו"א דאינה נריכה לומר גירשתי כהמיר, ולמ"ש הב"ש דטעמיה בשלטי גבורים הוא משום דהוי כהוא הרגיל, עכ"פ נריכה לומר גירשתי, דהא משמע גמ' דגם צרגיל הוא נריכה לומר גירשתי, וגם הרמב"ם דלא חילק משמע דשניה שרי ונריכה לומר גירשתי. וראיתי בספר ארץ בני [סי' ק"ג] שהרגיש בזה, ע"ש באמוכות ולענ"ד היה אפשר לומר דגם כותה רמ"א כן, דהנה הקטטה גופא אמרו גמ', רק שאומרת גירשתי הוי קטטה, אך שמקשה להשימה מדרב המנונא וז"ל למח לי כלל מה שאומרת מת בעלי הא בלא"ה מותרת ליגא מטעם גירשתי, ומשני כגון גזווי דלא מהני גירשתי, דהיינו כגון דלחו עדים והכחשה. והנה כמבני בס"ק לפני [זה] דה"ה גזווי אחרתי דאינה נאמנת על גירשתי, והנה דעת הרמ"ש לעיל צריח סימן זה [סעיף ב'] דאפילו בקטטה עמו אינה נאמנת על גירשתי והנאמתי כאן בח"מ [ס"ק צ"ד], ועי' י"ל דכתב הרמ"א על מ"ש המתכב שגאו עדים והכחשה, והיינו כנ"ל דלי לאו הכי היתה בלא"ה מותרת מטעם גירשתי, על זה כתב רמ"א וה"ה אם המיר בעלה דזה הוי עכ"פ קטטה דלעיל ריש סימן זה ובדאי אינה נאמנת לומר גירשתי, אבל אומרת גירשתי צעין גם כהו כמ"ש הב"ש דעכ"פ הוי כהוא הרגיל, וס"ל דאיפשט כו'. עיין מה שכתבתי בח"מ

ראש פינה - עקבי הבית. ס"ק קמ"א. כמ"ש בסמוך כו'. נראה דר"ל צמ"ק אמר זה. ס"ל כשיטת חוס'. ר"ל דגמ' [יבמות קט"ז ע"א] אמרינן מאי טעמא דקטטה דאינה נאמנת, ואמר קד משום דמשקרה וחד אמר משום דאמרה גדדמי [דלשקר לא חיישין רק חיישין שמשום שגאה אינה מדקדקת כל כך, עיין רש"י [ד"ה דאמרה]], מאי צינייהו איכא צינייהו דלרגיל הוא קטטה. ופירשו חוס' [שם ע"ב ד"ה איכא] דלמשקרה לא חיישין דכיון שהיא אינה שונאת אותו רק הוא הרגיל הקטטה לא משקרה, אבל מ"מ כיון דגם כהרגילה היא לא חיישין דמשקרה רק לדדמי, א"כ כהרגיל הוא והיא אינה שונאת אותו לא חיישין גם לדדמי, עיין בס"ק משנה פ"ג [מגירושין ה"א], ולכן אינו מחלק הרמב"ם בין הרגיל הוא ליהא כיון דפוסק לחומרא כמ"ד משום דמשקרה, ולכן פסק ג"כ דקרבתי לא מהני כיון דחיישין למשקרה. דפוסק בהרמב"ם כו'. מלל מחלק בין כשמרגיל הוא או לא הוא כן ג"ל כמבני זה כדי שחזין דברי הב"ש, אך אמתי דבריו צ"ע, דלפי דברי רמ"א משמע דנהמיר אינה נריכה לומר גירשתי, דהא כתב אומרת גירשתי והכחשה או שהמיר כו', מנא הו"א דאינה נריכה לומר גירשתי כהמיר, ולמ"ש הב"ש דטעמיה בשלטי גבורים הוא משום דהוי כהוא הרגיל, עכ"פ נריכה לומר גירשתי, דהא משמע גמ' דגם צרגיל הוא נריכה לומר גירשתי, וגם הרמב"ם דלא חילק משמע דשניה שרי ונריכה לומר גירשתי. וראיתי בספר ארץ בני [סי' ק"ג] שהרגיש בזה, ע"ש באמוכות ולענ"ד היה אפשר לומר דגם כותה רמ"א כן, דהנה הקטטה גופא אמרו גמ', רק שאומרת גירשתי הוי קטטה, אך שמקשה להשימה מדרב המנונא וז"ל למח לי כלל מה שאומרת מת בעלי הא בלא"ה מותרת ליגא מטעם גירשתי, ומשני כגון גזווי דלא מהני גירשתי, דהיינו כגון דלחו עדים והכחשה. והנה כמבני בס"ק לפני [זה] דה"ה גזווי אחרתי דאינה נאמנת על גירשתי, והנה דעת הרמ"ש לעיל צריח סימן זה [סעיף ב'] דאפילו בקטטה עמו אינה נאמנת על גירשתי והנאמתי כאן בח"מ [ס"ק צ"ד], ועי' י"ל דכתב הרמ"א על מ"ש המתכב שגאו עדים והכחשה, והיינו כנ"ל דלי לאו הכי היתה בלא"ה מותרת מטעם גירשתי, על זה כתב רמ"א וה"ה אם המיר בעלה דזה הוי עכ"פ קטטה דלעיל ריש סימן זה ובדאי אינה נאמנת לומר גירשתי, אבל אומרת גירשתי צעין גם כהו כמ"ש הב"ש דעכ"פ הוי כהוא הרגיל, וס"ל דאיפשט כו'. עיין מה שכתבתי בח"מ

אמרי ברוד

ב"ש ס"ק קמ"א. משום [ד] הר"ן ס"ל וכו'. נ"ב, יעוין תשובת הר"ן סי' ל"ג:

שלחן ערוך סימן י"ז

סעיף מ"ח: במה דברים אמורים שהאשה נאמנת לומר מת בעלי כשיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם, אבל אם יש קטטה בינו לבינה כגון שאמרה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותם העדים והכחישוה או שהמיר בעלה והניחה עגונה (הגהות אלפסי) ואח"כ הלכה היא ובעלה למדינה אחרת ובאה ואמרה, מת בעלי אינה נאמנת. (ואפילו אמרה קברתיו). (ב"י בשם הג"מ פ"ג מהלכות גירושין) אע"פ ששלום בעולם. ואפילו בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד.

בית מאיר סעיף מ"ח:

והכחישוה: הבית שמואל כתב בזה הזמן וכו', אף שפשוט לו כן, לענ"ד משמעות הגמ' אינו הכי, דהרי לולא דמקשה ולהמנינהו מדרב הנמנא משמע אלו הוה ס"ל דאינה נאמנת לא קשה ליה מידי והיה ניחא לו דבקטט כזה עד דאמרה גרישתני מה שאין כל הנשים אומרת כן שוב אינה נאמנת להעיד, אף דלא נתחזקה במשקרת וממילא ה"ה לדידן, וגם כשהמיר נמי לא נתחזקה במשקרת ומ"מ חשש הרמ"א משום דהיא קטט גדול, ובזה מיושב מה שכתב החלקת מחוקק על דין מומר דבמסוגיא לא משמע הכי, ולהנ"ל משמע טובא דאך בעינן קטט גדול (סוגריים...).

אמנם לדעת הרא"ש דבסעיף ב' דיש תו אופן שאינה נאמנת בגרשתני דהיינו בתובעת כתובה יש לדייק כבית שמואל, מדלא מוקי הקטט דגרשתני בהכי כי היכי דלא נטעה לומר דדוקא בהוכחשה, אלא משמע דהאמת משמענין דכל שלא הוכחשה אף שאמרה גרשתני ולא היתה נאמנת מ"מ נאמנת במת משא"כ ליתר הפוסקים יותר משמע כנ"ל.

ולענ"ד באמת גוף הדין מומר תליה בזה אם הוכחשה לאו דוקא והעיקר אך תולה בקטט גדול דגרשתני י"ל דה"ה מומר דמסתמא קטט גדול ושנאה יש אבל אם בגרשתני צריך דוקא שהוכחשה בעדים תמה אני איך יש לדמות לזה מומר, ולשון הרמב"ם דמסיים ש'זו הוחזקה שקרנית' מורה לדעת הבית שמואל, ויש ללמוד מיניה אף להקל במומר, ועכ"פ יראה לענ"ד דיש להקל במומר אם אומרת קברתיו וכד', דהא לפי פשטות הסוגיא זה תלי' בפלוגתא דר' חנינא ור' שימי ונהי דפסקינן מספק לחומרא מ"מ במומר הוי ספק ספיקא (וזה לשיטת חכמי ספרד שמשמשים בס"ס וזה גופיה צ"ע), ואף לדעת הרא"ם דאף לר' שימי אין מועיל קברתיו היינו דוקא מטעמו שמסיים והלא מוחזקת היא בכך לשקר משא"כ במומר וק"ל.

הנה אם נאמר דכל היכי דמקרי זה שלבפ"ז הוי בכלל מסל"ת, הלא יקשה מהא דאמרי' בב"ק קי"ד ע"ב דאין מסל"ת כשר אלא לעדות אשה בלבד, אבל לממון לא. וא"כ היכי סמך ר"פ על מסל"ת לגבות ממון, ועכצ"ל דשאני התם דהשטר היה בידי ר"פ, ולא היה צריך אלא לגילוי מילתא בעלמא מה כתוב בשטר זה. ואם שניט קורין זה שלבפ"ז לפי תומם, הרי אין לך דבר ברור יותר מזה, דלא יתכן שיכווננו מלבם לומר דבר אחד וסגנון אחד אם לא שבאמת נכתב כן בשטר זה, וכפרט דהרי מירתתי שמא יראה לשאר אנשים, וכידו לברר אם שקר ענו בו, ואין זה נאמנות מכח מסיח לפי תומו, אלא דאנן סהדי שזה הוא באמת לשון השטר.

משא"כ בנ"ד שאנו צריכים עדות על מעשה שהיה כבר, ושמא שניהם משקרים, ודברו בינם לבין עצמם מקודם להגיד כן, ואין הכרח מההיא דגיטין לומר דזה חשיב מסל"ת. הגע עצמך, בזה דמבואר בשו"ע [סי' י"ז סע' ג'] דפסולי עדות מחמת עבירה פסולין לעדות אשה, סתמא דמילתא משמע דגם שנים נמי אין נאמנים בעדותן.

ולענין דינא נראה, דבמומר וכיוצא לא ברור הוא דחשיב קטטה, ותליא בפלוגתא דרבוותא [המז"ה והריא"ז], ויש דס"ל דכל שלא הוחזקה לשקרנות לא הוי בכלל קטטה לומר דמשקרא [עי' ח"מ ס"ק ט"ז]. והט"ז פוסק בסי' י"ז ס"ק ס"ב דאם יש ע"א, אינו פסול לעדות. ועיין בפ"ת [ס"ק קס"ח] דהט"ז והשער אפרים מתירים דע"פ ע"א תנשא לכתחלה.

ולענין החשש דשמא העדים פסולים מחמת עבירה דאורייתא. הנה לפי המבואר בחו"מ סי' ל"ד סע' כ"ד אף בעובר עבירה דאורייתא שנפסלין עליה לעדות, מ"מ מדאורייתא לא מפסל אא"כ התרו בו שהוא נפסל לעדות בשביל עבירה זו, עיין בסמ"ע שם ס"ק נ"ז. וא"כ בנ"ד יש לדון דמה"ת עדיין לא נפסלו לעדות, ופסולי עדות דרבנן כשרים לעדות אשה.

הבירורים שיש לפנינו, ולא להוסיף כאן כח של חזקה במקום שידוע שאין החזקה אלא כתולדה מתוך דבריה היא.

וגם מ"ש שיושיב בי"ד ויקבל עדות האשה עצמה, יש לפקפק בזה. דהא משנה ערוכה היא [יבמות קי"ד ע"ב] דאם יש קטטה בינו לבינה אינה נאמנת.

אלא דיש לדון, דבגמרא יבמות קט"ז ע"א אמרינן, ה"ד קטטה, ומסיק, באומרת גרשתי בפני פלוני ופלוני, ושאלנא, ואמרו להד"מ. ומשמע שם בסוגיית הגמרא ומהתוס' [שם ע"ב] ד"ה איכא בנייהו דארגיל הוא, דלא חשיב קטטה אלא א"כ הוחזקה לשקר. וא"כ בנ"ד דלא הוחזקה לשקר אפשר דנאמנת.

אבל ראיתי בתשו' שואל ומשיב [תליתאה ח"א סי' רט"ז] שכ' שם בעובדא דידיה בענין נאמנות עד אחד, שהרי אותו שמואל נפרד ממנה והלך ונשא אשה אחרת, ואף שמבואר ביבמות דאם אמרה גרשני לא הוה קטטה, כל זה שהיא מבקשת גט, אמרינן דכולהו נשי אמרי כן בכעס, אבל אם באמת הוא עזבה, י"ל דשייך קטטה, בפרט שהוא לקח אשה אחרת אין לך קטטה גדולה מזו, א"כ שייך חשש קטטה דנסתפק הש"ס בזה, עכ"ל.

לכאורה בנ"ד נמי הרי עזבה, ולפי עדותו של פנחס שווארץ הקול נשמע שנשא נכרית, ולפי דברי השו"מ אין לך קטטה גדולה מזו ואין האשה נאמנת.

וגם על עדות עד אחד יש לדון לפי מה שכתב בשו"ע, דבקטטה, אפי' בא ע"א והעיד לה שמת בעלה, לא תנשא, כדמבואר בסי' י"ז סע' מ"ח.

ומש"כ כת"ר דמכיון שהאשה אמרה בשם העתון פארווערטס, ופנחס שווארץ הגיד בשם המארגען זשורנאל, ה"ז דומה כמו שאמרו בגיטין י"ט ע"ב דאי מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו, ומסל"ת נאמן.

